

duhovno
življenje

Žalostna Mati božja s svojim Sinom v vetrinjski cerkvi, kjer je tisoče beguncev pred 50 leti trpelo in molilo v veliki stiski.

Postni koncert v cerkvi Marije Pomagaj v soboto, 1. aprila. Solisti: Cvetka Kopač, Ani Rode, Matija, Matej in Luka Debevec ob orgelski spremljavi Ivana Vombergarja.

Dijaki in profesorji Slovenskega srednješolskega tečaja ravnatelja Marka Bajuka v letu 1995.

Foto: Marko VOMBERGAR

Zmagovanje premaganih

BOŽIDAR FINK

Petdeset let je preteklo, odkar je slovenski svet obstrmel v grozi pred vidnim propadom svoje moralne zgradbe. Uporniki, ki jim je zunanji splet dogodkov dal v roke oblast, so se razdivjali v najglobljem sovraštvu do vsega, kar ni bilo slepo vdano ideologiji in sili, ki sta hoteli utopiti Slovenijo v brezoblično svetovno zmes in preobraziti slovenskega človeka v mehanski člen družbe, brez osebnosti in duhovnih perspektiv. Strell so po vsej deželi sekali v duha in telo, kri je drla kot v hudourniških tokovih, globoka brezna so se polnila prav do vrha. Slovenija je doživljala apokaliptični pretres, popolno brezumje jo je pahnilo v etično praznino, brez odpuščanja, brez sočutja, brez sledu človečnosti, celo brez preračunljivosti. Samo slepo sovraštvu in divja sla po uničevanju! Narod, ki se je imel za civiliziranega in duhovno izobilikovanega, je bil potegnjjen v podčloveško

podivjanost in pahnjen na moralno dno.

Zvodniki so slavili triumf. Potem ko so nekaj domoljubnih rojakov zavedli, da so šli z njimi v socialno in kulturno revolucijo, v kateri so sami povzročili in z nesmiselnim izzivanjem okupatorjev zakrivili toliko zla, so zdaj slepili ljudstvo z zmago svobode in pravičnosti. Pobujali so k brezumnemu navdušenju za novi red in k sovražnemu zametavanju uveljavljenih vrednot. Nasproti povelečevanju sebe in svojih dejanj pa so teptali v blato vse, kar so hoteli spraviti s poti. Pomorjenim niso samo vzeli življenje, pogazili so še njihovo osebno čast in celo zatrl vsak spomin nanje. Domišljali so si, da bo njihovo zmagoslavje edino in trajno ter da so njihovi poraženci za vedno utišani.

Prevara in zločin pa nista obvladala vsega spomina. Prelita kri ni nehala vpiti po pravici, resnica se je uveljavljala z lastno močjo. Porazeni in uničeni niso nehali blesteti z razumnostjo, ker so se odločili za pravo stran, in s srčnostjo, ker so se uprli komunističnim nakanam in nasilju. Vse to polstoletje nam pomenijo zdravo zrnje, ki je leglo v zemljo za novo rast. Zato se ne ustavljamo pri obžalovanju njihove smrti in ponižanja, ampak se napajamo iz virov njihovega mučeništva. Čeprav so bili s silo obvladani in telesno uničeni, za nas torej niso bili poraženi. Še vedno nezmanjšano živi v nas njih spomin, ki nam osvetluje njihov zgled in krepí moč.

Zgodovinski razvoj zdaj dviga telesne poražence izpred petih desetletij tudi v splošno zavest. Povojni poboji so postali povsem očitni in jih nihče več ne opravičuje vnaprej in v celoti. Pravni in moralni nasledniki revolucionarnih sil so v neugodnem položaju spričo tega zgodovinskega dejstva, ker jim zatamnjujejo lažno gloriolo narodnih rešiteljev. Poboje pa obžalujejo vendar še samo zato, ker jim jemljejo ugled in občutek varnosti. Niso pa še prišli do priznanja, da so bili poboji zločinski, ne le zato, ker so bili množični

in brez sodnega postopka, ampak ker pri pobitih ni bilo protipravnih dejanj in krivde ter torej njihova usmritev ni bila zaslužena. Ta zavest se šele počasi, vendar nezadržno uveljavlja. Ni daleč čas, ko bo prevladalo prepričanje, da splošen pomor protikomunističnih borcev ne bi mogel biti pravična kazen, tudi če bi jo izreklo pristojno sodišče ob vseh garancijah rednega pravnega postopka. Bliža se torej zmaga pravice za naše žrtve in za njihovo stvar.

Zmagoslavje mrtvega in živega dela protikomunističnega tabora pa je zdaj zagotovljeno z nedavnim svetovnim zgodovinskim prevratom. Miselni sistem, ki je gnal v revolucijo, je že davno začel izgubljati verjetnost, njegova organizacijska zgradba pa se mu je iznenada sesula sama vase, v svojo idejno praznino, celo brez zunanjega sunka. Lastne žrtve za tak ideal, ki pozneje sam razpade, so bile nesmiselne; uničevanje tistih, ki so se mu uprli, pa je bilo objektivno nepravilno in za narodno zgodovino katastrofalno.

Kje je torej zdaj poraz in kje zmaga? Političnega katekizma tistih, ki jim je svetovni položaj naklonil zmago, nihče ne jemlje več v roke, čeprav je o njihovem predolgem vladanju ostalo dosti miselne zmede in moralnega razvrata. Konec je teorije o razrednem boju, diktaturi proletariata, brezrazredni družbi, skupnem premoženju, sploh o novem redu. Zdaj je čas, v katerem se povzdigujejo osebna svoboda, človekove pravice, demokratična ureditev in politični pluralizem ter se vsaj načelno pripuščajo vrednote, ki so oblikovale naš narod in Evropo. To pa je bila vsebina programa, po katerem se je usmerjal protikomunistični tabor.

Kako torej ne bi smeli upati, da bo seme, ki je umrlo, z nezadržno močjo še kalilo za nadaljnjo rast dobrega, za prenovo in srečno sožitje? Palme slovenskega mučeništva se dvigajo in oznanjajo novo dobo!

Izjava Slovenske škofovske konference ob 50-letnici konca druge svetovne vojne

Bližnje praznovanje konca druge svetovne vojne je za slovenski narod in državo izjemen izziv. Naš narod je bil namreč v tej vojni posebno preizkušan. Ob spominu na veselje ob koncu vojne in okupacije ne moremo mimo žalosti ob misli na vse preizkušnje, žrtve ter moralno in fizično trpljenje, ki ga je ta vojna zahtevala od toliko članov našega naroda. Zato ob 50-letnici konca vojne izražamo Bogu hvaležnost za vso moč, ki jo je dajal našim ljudem v preizkušnjah. Pred Bogom pa tudi stojimo zgroženi in skesani zaradi zla, ki smo ga ljudje zmožni povzročiti drugi drugim. Čeprav smo ustvarjeni po njegovi podobi in smo vsi njegovi otroci, smo usodno zaznamovani z grešnostjo. Tudi tega dejstva ne smemo pozabiti.

Druga svetovna vojna pa v spominu našega naroda ni zapisana samo kot žalostno obdobje okupacije, temveč prav tako kot obdobje velike narodove razdvojenosti in bratomorne vojne. Ta neznanška rana narodnega razdora še vedno ni zaceljena in bistvenih dejanj narodove sprave tudi po 50 letih od konca vojne še nismo zmogli. Pred petimi leti smo ob padcu komunističnega totalitarnega režima sicer ustvarili politične možnosti za bolj objektivno in neideološko zgodovinsko raziskovanje, ki ni več pod pritiskom režima in njegovih političnih interesov. Naredili smo tudi nekaj pomembnih dejanj, med katerimi je treba predvsem omeniti veliko spravno slovesnost v Kočevskem Rogu: po 45 letih je slovenski narod simbolično in dostojno pokopal po končani vojni pobite domobrance in zaznamoval njihov spomin, kar se je nadaljevalo v naslednjih letih.

Vendar pa bistvene naloge sprave ostajajo še pred nami. Pri tem se zavedamo, da je bilo slovensko javno mnenje 45 let pod izključnim pritiskom ene same komunistične ideologije in njenih pristranskih zgodovinskih razlag; ker ustaljenih stereotipov v zavesti ljudi ni mogoče čez noč spremeniti, se zavedamo, da bo proces sprave zahteval še veliko časa.

Slovenska škofovska konferenca je nakazala 13. marca 1990 bistvene naloge in stopnje sprave. Pri tem je izhajala iz prepričanja, da nas lahko osvobodi samo resnica. Usoda naše sprave počiva na izpolnitvi glavne naloge: „Ugotoviti polno in celostno zgodovinsko resnico o vseh dogodkih od začetka zadnje vojne do danes“.

Ugotavljamo, da se ta osnovni pogoj premalo izpolnjuje. Premalo se namreč upošteva, da so dogodki in dejanja med seboj povezana in da si je samo iz te povezave mogoče ustvariti pravilnejšo podobo in pravičnejšo sodbo. Prav tako se v javnem govorjenju še vedno uporabljajo stare zmerljivke in sramotilne besede, ki so bile v preteklosti sestavni del ideološkega prikazovanja zgodovine. Občutek imamo, da kaže sedanja oblast premalo volje in daje premalo možnosti za raziskovanje naše polpretekle zgodovine in za popravilo krivic.

Kljub temu pa se v zadnjem času uveljavlja tudi nekaj pomembnih spoznanj. Nobenega dvoma ni, da je večina partizanskih borcev, ki so delovali v okviru Osvobodilne fronte, šla v boj iz domoljubja in volje po osvoboditvi slovenskega naroda. To so bili večinoma verni ljudje in niso imeli nobenega namena podpirati komunistično revolucijo in ateistično ideologijo. Zato lahko reče-

mo, da je partija zlorabila njihovo domoljubje, ko je osvobodilni boj izrabila tudi za izvedbo revolucionarnega prevzema oblasti. Tisti partizani, ki se po vojni niso uklonili ideološkemu pritisku Komunistične partije, so bili neredko moralno in materialno zapostavljeni.

Prav tako ni nobenega dvoma, da tudi velikanska večina domobrancev ni hotela nič drugega kakor svobodno in demokratično Slovenijo. Če je torej kljub temu prišlo do spopada s partizani, se to ni zgodilo zaradi tega, ker bi domobranci želeli, da bi Slovenija ostala okupirana, temveč zato, ker so nasprotovali temu, da bi v Sloveniji zavladal totalitarni komunizem. Pri tem so seveda upali, da bodo Slovenijo osvobodili zahodni zavezniki in bo tako Slovenija obvarovana pred komunistično diktaturo. Zaradi tega niso bili izdajalci naroda, kakor jih je imenovala vsa povojna politična propaganda.

Če so eni in drugi zagrešili dejanja, ki niso služila narodu in njegovi blaginji, je treba to najprej pripisati nespornemu dejstvu, da je med časom druge svetovne vojne in neločljivo skupaj z bojem proti okupatorjem potekala v Sloveniji komunistična revolucija, katere brezpogojen cilj je bil vzpostavitev totalitarne komunistične oblasti. Povojna uradna razlaga dogodkov med vojno tega ni nikoli tajila, ampak se je s tem celo ponašala. Zato ni mogoče, da bi pri iskanju čim bolj pravične ocene medvojnih dogodkov danes to čisto preprosto pustili ob strani.

Danes lahko samo obžalujemo, da je domobranstvo poglobilo razdor v

Vetrinje, maja 1945. Domobranci pri sv. maši.

slovenskem narodu, in to v najtežjih časih okupacije. Toda domobranstvo se je začelo kot povsem legitimna samoobramba pred poboji civilnega prebivalstva, ki so jih izvajali komunistični revolucionarji. Na začetku vsega tistega, kar bo objektivna in poštena moralna ocena lahko očitala domobranstvu kot pojavu, stoji torej revolucionarni načrt partije, voden od zunaj, da prevzame oblast in vzpostavi komunistični totalitarni režim. Samo tako razumemo pretresljivo dejstvo, da je Osvobodilna fronta Slovenije pobila že med vojno veliko Slovencev, po končani vojni pa je množično in brez vsake sodbe pomorila ne samo ujete domobrancelje, temveč prav tako mnogo civilistov, ki bi se utegnili upirati novi komunistični oblasti. Slovenski bratomorni spopad je sprožilo predvsem to revolucionarno nasilje. Danes, ko smo zavržli totalitarno družbeno ureditev, moramo prav tako zavreči in odkloniti tudi to revolucijo.

Vse to je treba upoštevati, če hočemo biti čim bolj pravični v svojih sodbah. Zato pa moramo tudi obsoditi vse tisto, kar je bilo neprimernega, krivičnega ali celo zločinskega na domobranski strani. Obsodbo zasluži predvsem vsako dejanje nasilja, mučenja in pobijanja civilnih ali neoboroženih ljudi. Tudi v vojnih razmerah ni vse dovoljeno. To velja enako za obe strani in za vsako je treba najprej ugotoviti, kaj se je res zgodilo.

Slovenska škofovska konferenca izraža svojo pripravljenost zavzeti nedvoumno moralno stališče do vsakega dogodka ali pojava s katere koli strani, ko je zadostno objektivno in pošteno osvetljen. S svojim izrekanjem o minulih dogodkih hoče samo služiti resnici, pravici in spravi. Ponovno obžalujemo tudi vse tisto, kar je bilo neprimernega ali zgrešenega v ravnanju predstavnikov katoliške Cerkve kot institucije, in se opravičujemo vsem prizadetim. To sta sicer že storila pokojni ljubljanski nadškof dr. Jožef Pogačnik na veliki četrtek 7. aprila 1977 in ljubljanski nadškof dr. Alojzij Šuštar na veliki četrtek 12. aprila 1990.

Konec druge svetovne vojne je v svetu in še posebej v Evropi tudi začel

Št. Jošt nad Horjulom. V ozadju ruševine Prosvetnega doma, ki so ga zažgali partizani že julija 1942 v njihovi borbi „proti okupatorju“, ko v Sloveniji še ni bilo nobenega domobrancelja.

tek velike demokratične obnove. Grozote druge svetovne vojne, ki jih je povzročil totalitarni nacistični režim, in strahote prejšnjih in poznejših komunističnih revolucij so svet prepričale o nujni potrebi spoštovanja človekovih pravic in njihovega mednarodnega jamstva. Tri leta po koncu vojne so Združeni narodi sprejeli Splošno deklaracijo o človekovih pravicah, kateri so sledili številni mednarodni pravno zavezujoči dokumenti in ki predstavljajo hrbtenico sodobnih demokratičnih ureditev. Na načelih spoštovanja človekovih pravic se nekdanja smrt sprti narodi v Evropi spravijo, začnejo sodelovati in se združevati v vedno tesnejšo skupnost. Demokratični del sveta doživi v polovici stoletja velik gospodarski, družbeni in politični napredek. Žal pa smo bili po krivdi tistih, ki so leta 1945 v Sloveniji slavili zmago in uresničili svoje revolucionarne načrte, skoraj pol stoletja izključeni iz tega napredka, prenašali smo nasilje nad zavestjo in značajem slovenskega človeka ter postajali spoznavno, kulturno in duhovno vedno bolj osiromašeni. Človekove pravice so bile teptane, v prvem obdobju po vojni še posebno kruto in brezobzirno. Člani katoliške Cerkve, zlasti duhovniki, so bili še posebej tarča preganjanja in zapostavljanja.

Mnogi prizadeti posamezniki so s svojo življenjsko držo dokazali, da so povzročitelji krivice odpustili. Če kdo tega še ni storil, ga vabimo, naj po

zgledu našega Odrešenika to stori. Vsem tistim Slovenkam in Slovencem doma in po svetu, ki na krivice niso odgovarjali z nasiljem ali celo terorizmom, izrekamo spoštovanje in priznanje.

Pet let je že minilo, odkar vzpostavljamo demokratično ureditev, zato smo toliko bolj zavezani resnici, pravici in spravi. Sprava je možna, saj so imeli partizani in domobranci pred očmi isti cilj: svobodo Slovenije. Nacizem, proti kateremu so se borili partizani, in komunizem, proti kateremu so se borili domobranci, sta danes mrtva. Slovenski narod pa je končno uresničil svoj ti-sočletni sen; svojo samostojnost in državnost. Zato je sedaj resnično napočil trenutek sprave. Sedaj je čas, da kot narod stopimo skupaj, obžalujemo vse zablode in vse trpljenje, ki smo si ga medsebojno povzročali velikokrat tudi po krivdi tujih sil, priznamo vse svoje krivde, po možnosti poravnamo krivice in se zavežemo, da nam bo v prihodnje sožitje v miru, sodelovanje v pravičnosti in spoštovanje medsebojnih razlik v svobodi za vsakega med nami nedotakljivo vodilo.

Ljubljana, 19. aprila 1995

V imenu Slovenske škofovske konference

nadškof dr. Alojzij Šuštar,
predsednik

Maj 1945

ALEŠ GOŠAR

*Moj sin in sina sin
in našega duha sinovi:
povem vam zgodbo v opomin,
ki dala je pečat tej dobi,
in naših dragih, rajnih
v blag spomin.*

*V gorečem mesecu, mesecu maju,
na pragu svetlega poletja,
natanko zdaj pred polstoletja
je udaril plat zvona v zvoniku.*

*Tedaj je gospodar družini
na hitro zbrani rekel:
gremo!,
ker naši fantje trdi boj bojujejo
in naša vojska zdaj je na umiku.*

*Še en pogled na hišo, dvor,
na češnjo razcveteno,
pozdrav živini, psu čuvaju —
— ni časa za roké dotik —
z roko jim le nalahno mahne
in tihi zbogom komaj dahne
in že v vrtinec reka
slovenskih zdomcev
jih potegne.*

*Tedaj bilí smo vojska
otrok, ženà, deklet in mož
in zdravih fantov —
— o, moj Bog! —
v trpljenju in zvestobi
Bogú in domu prekaljena*

*in od tedaj do danes, kar jih ni
pogoltnil temni Rog,
v neskončno dolgi dobi
pol stoletja
srcà in duše
premagala nas ni
vojskà nobena!*

„Schindlerjeva lista“ in cerkveni dokument

MARKO KREMŽAR

Zvečer, nekaj ur po tem, ko sem prebral enega od skrbno pripravljenih dokumentov slovenske Cerkve, sem prižgal TV. Slučajno sem ujel na nekem kanalu razgovor med Emile Schindler, vdovo po znanem nemškem industrialcu, ki je med vojno skupaj z možem rešila življenje mnogim Judom, in med časnikarjem B. Neustadtom. Njena zgodba je znana, saj je bila pred kratkim predmet uspešnega severnoameriškega filma. Zaradi svojega poguma in iznajdljivosti sta postala zakonca Schindler simbol človekoljubnosti in poguma.

Med razgovorom, katerega opisujem po spominu, je vprašal časnikar Schindlerjevo, če sta imela z možem med vojno kak stik z nacisti. „Seveda,“ je odgovorila stara gospa. „Z gestapo, z SS, z vsemi, ki so imeli takrat moč. Saj je bil to edini način, da sva lahko rešila kako življenje. Oni so bili povsod.“ Ob tem je časnikar omenil, da sta s predstavniki nacistične oblasti gotovo bila tudi na raznih sprejemih in večerjah. Ko je gospa to potrdila, se je časnikar zamislil: „In če bi vas takrat kdo fotografiral?“ Gospa ni odgovorila, zato je nadaljeval: „Življenje ni fotografija. Ta more pokazati le trenutek, le izsek, nikoli pa celotne resničnosti. Življenje je kakor film, ki teče. Če ga hočemo razumeti, ga je treba gledati v celoti. In tako lahko pravilno presojujemo veličino tega, kar sta pred pol stoletja opravila zakonca Schindler.“

Ko je bil razgovor končan, sem ugasnil televizijo in se zamislil tudi jaz. Če bi bila gospa Emile Slovenka in bi jo takrat kdo fotografiral, bi bila razglašena za izdajalko. Namesto filma o njenem junaštvu bi poslušali in brali zgodbo o njenem izdajalskem vedenju. Morda bi jo rešilo, če bi bil med ljudmi, katere bi pomagala reševati poleg rojakov še kak človek izraelskega porekla. Sicer bi bila sojena zaradi kolaboracije in njeni znanci

bi se vse do danes opravičevali domači javnosti zaradi njenega sramotnega početja. V Sloveniji je namreč fotografija še vedno pomembnejša od celotnega filma.

Ali ni slovenska javnost pod vplivom komunistične propagande pozabila na napore škofa Rožmana za reševanje rojakov iz fašističnih ječ, ne glede na vero in prepričanje? Fotografija, na kateri stoji skupaj z nemškimi oficirji, na primer, se zdi nekaterim prepričljivejša kot njegova dokazana dobra dela in služi pri nas še vedno kot „dokaz“ o škofovem spodrsrlaju, če že ne izdajstvu. Pa ne le za nepoučeno javnost. Obsodba „ljudskega sodišča“, utemeljena na fotografijah in krivih pričevanjih, ima še vedno svojo težo, medtem ko pričevanja tistih, katerim je škof pomagal, katere je škof rešil in ki tedaj, v farski ljudske sodbe, niso smeli govoriti njemu v prid, le malokdo omenja.

In domobranci? Tudi tukaj so na razpolago fotografije, kjer so ob slovenski vojski tu in tam vidne zastave okupatorjev, če ne celó nemški vojaški? Ali ni to zadosten dokaz kolaboracije? Sintetične, „fotografske informacije“ vajeni rojaki se s tem zadovoljujejo in še vedno nočejo videti celine in nepretrzanega filma slovenskopolpretekle zgodovine. Če domobranci že ni mogoče očitati, da so v narodu pričeli revolucionarni razkol, jim je treba naprtiti vsaj to, da so ga „poglobili“. Človek se vpraša, kaj je bilo mogoče jeseni 1943 (še le takrat so bili ustanovljeni domobranci), v revoluciji še poglobiti in odkod ta vztrajna težnja po iskanju zgodovinske simetrije med komunisti in njihovimi žrtvami mimo vsem poznane realnosti? Moralni nauk Cerkve nas vse zavezuje. Vendar, ali je tako težko razumeti, da sloni pravica na resničnosti in ne na matematični sredini, ki je v življenju ni?

SIJAJ ODSOTNEGA

JUSTIN STANOVNIK

Emile Schindler je vsekakor imela dobre zveze z nacisti, da je lahko reševala življenja njej po večini nepoznanih oseb. Tudi ni ostala nekje na sredi, da bi ostala čistih rok. Ker je vedela, da dela dobro, se ni ozirala na videz. Njeni stiki z gestapo bi postali obsodbe vredna kolaboracija šele v primeru, če bi pomagali sovražniku pri doseganju nemoralnih ciljev, njej sami pa prinašali korist. To razume ves svet in gleda že pol stoletja v gospe Emile junakinjo.

Očividno ista pravila ne držijo za vse. Škofu Rožmanu, na primer, so očitali, da je že moral „kolaborirati“ z okupatorji, če so ti na njegovo posredovanje in na prošnjo nekatere rojake izpustili. Zakaj ni tedaj pomagal vsem? Vsekakor zanimiv dokaz kolaboracionizma. Podobnega očitka je bil deležen pred nekaj tedni tukajšnji škof Laguna, ki mu ni mogoče očitati konservativnosti. Ob neki priložnosti je omenil, da je med vojaško diktaturo pomagal s svojimi intervencijami, da so nekatere ujetnike, osumljene terorizma, spustili na svobodo. Takoj so se spravile nanj „majske matere“, ga s sebi lastno surovostjo obtožile kolaboracije z vojaki in mu očitale, da ni rešil vseh tistih, ki naj bi jih pobila vojska. O žrtvah marksistične gverile, kot navadno, ni bilo govora. Ista taktika v različni dobi in na različnih celinah. A tukaj se je večina, tudi izrazito laicističnih medijev, takoj zavzela za škofa pa tudi za takratnega nuncija, ki je bil deležen podobnih obtožb. Po udarili so plemenitost njunih dejanj in nesmiselnost omenjenih napadov.

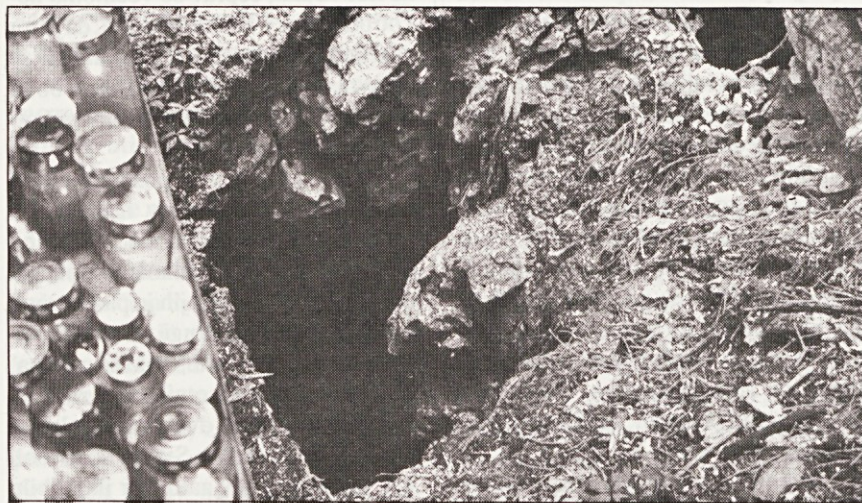
Zakaj znajo nekateri narodi poiskati sredi vojnih grozot dejstva, ki so jim v čast, medtem ko v domovini podobna dejanja radi prikazujejo kot sramoto? Od mojstrov laži, ki so do nedavnega vladali Sloveniji, res ni bilo mogoče pričakovati kaj drugega. Da pa pošteni ljudje, ki bi bili dolžni videti globlje od površnega videza zgodovinskega izseka, ponavljajo v demokratični družbi stare klišeje in se opravičujejo tam, kjer imajo razloge biti ponosni, bi bilo verjetno tudi časnika, ki je občudoval Schindlerjevo iznajdljivost — nerazumljivo.

Na slovesnosti, javne in zasebne, so nekateri ljudje ali povabljeni ali pa se pričakuje, da se jih sami udeležijo. Zgodi pa se, ne tako redko, da koga od njih ali drugih ni. Včasih manjka celo človek, ki smo ga tam zelo pričakovali, da se presenečeni sprašujemo, kaj neki se je bilo zgodilo, da ga ni; obenem pa že čutimo, da zaradi njegove odsotnosti slovesnost ne bo to, kar bi po našem občutju morala biti. Tista praznina, pa naj bo to obkrsti ali za slovesno mizo ali na slavnostni tribuni, nas potem tako zaposluje, da nanjo mislimo bolj kot na katerokoli od zasedenih mest. Odsotni, pravimo, kriči s svojo odsotnostjo.

Nekaj takega se je zgodilo na pogrebu rimske aristokratkinje Junije, žene Gaja Kasija in sestre Marka Bruta leta 22 po Kr. Tega dogodka ne omenjam samo zato, ker bo odlično ilustriral uvodne misli, ampak tudi zato, ker veliki rimski zgodovinar Tacit v tretji knjigi Analov opremi svoje poročilo o tem dogodku s tako mojstrskim stavkom, da ga ne pozabi, kdor ga je enkrat prebral. V Rimu je bila navada, da so umrlim naredili posmrtno maske in jih potem postavili v niše, ki so bile vdela-

ne v dvoriščne zidove rimskih atrijskih hiš. In ko je kdo umrl, so najeli priznane igralce, da so v pogrebnem sprevodu nesli te maske, tako da je bilo videti, kakor da gredo za pokojnikom celi rodovi njegovih prednikov. V Junijinem pogrebnem sprevodu bi seveda morali biti tudi podobi Kasija in Bruta, toda ker sta bila med zarotniki, ki so odstranili Cezarja, ki je bil prek Avgusta povezan s tedaj vladajočim cesarjem Tiberijem, njunih podob v sprevodu ni moglo biti. Tako sta na mestu, kjer so ljudje pričakovali Bruta in Kasija, šla dva igralca sama. Množica pa je njuni podobi posebej pričakovala, saj so gledalci, vsaj po pripovedovanju, še vedeli, da sta se pridružila zaroti proti Cezarju in pri tem tragično končala zato, ker sta hotela, da se ohrani stara republikanska svoboda. Občutje ljudi ob praznem delu spreveda, ki se je pomikal mimo, je Tacit izrazil z naslednjim stavkom: „Dvajset podob najodličnejših družin je šlo pred njo, a sta se od vseh najbolj svetila Brut in Kasij prav zato, ker njunih podob ni bilo videti.“ Sed prae fulgebant Cassius atque Brutus eo ipso quod effigies eorum

Brezno pri Cerknem (Primorska), kjer leži okoli 28 žrtev (Kaplan Piščanec).

Preštevamo kosti

ALEŠ GOŠAR

*Preštevamo kosti
že polstoletja...
in štetju našemu, žal,
videti ni konca.*

*In nam še to očitajo
s posmehom...
a naše štetje kost na kost
je kakor priostréna óst,
da se bojíjo
soóčiti z velíkim Gréhom.*

*A strašno, véliko Moríjo
je zaobljuba naša
oznanjati
pred célim svetom.*

*Doklér ne bodo skupaj zbrani
v analih naše zgodovine
resnični, pravi dokumenti
o čisti, slavni epopéji*

*junakov naše domovine,
dotlej slovensko bo mladost
pojíla tuja učenost.*

*Doklér junaštvo naših fantov,
slovenskih slavnih domobrancev,
zapisano ne bo v Ustavo
da pod slovensko so zastavo
razbili vojsko samozvancev,
še preden legli so pod góro
postavljat temelje Državi,
ne bo življenje vzkliklo nôvo,
slovenske še ne bo pomladi!*

*Doklér ne bodo iz brézen vstali
in niso častno pokopani
ter iz pozabe njih spomin
ne bo vklesàn v slovensko dušo,
bo tujcem zvest slovenski sin.*

Je res, da naših bratov in sestrá

*imena v bron ulita
na svetih krajih ob cerkváh
oznanjajo, da že se svita
dan... a noč še ni prešla
in iz ljudi še ni izginil strah.*

*In dôkler zadnja béla kost
potí ne najde iz rdečih hóst
in dôkler vsè, kar je pod zémlijo
skrito,
na dan ne pride in ne bo
óčito
in dokler bo en sam krónik
ostajal slep in gluhoem
in šteli bodo ga k ljudém
in stal en sam bo spomenik
moriócem našega rodu navpik...*

*...dotlej na sončni strani Alp,
kot zdaj se pravi,
v ljudeh ostala bo zmrzal
in ne bo sóнца,
ki bi dlaní odprlo
k bratski spravi.*

non visebantur. Ker njunih podob tam, kjer bi morale biti, ni bilo.

V nedeljo, 14. maja, se bodo pred poslopjem državnega zbora zbrali sedanjí in nekdanjí vojaki. Orožja sicer ne bodo imeli, verjetno pa ne bodo brez svojih zastav in znamenj. Točno opoldne bodo iz poslopja Državnega zbora prišli poslanci, predsednik vlade z ministri in predsednik republike. Vse bo zelo slovesno: častna četa, pozdrav zastavi, godba, pevci, skoraj ne bo mogoče, da ne bi kdo tudi kaj spregovoril.

Prav v središču te postavitve — težko si predstavljamo, da ne bi bili tam — bodo stali veterani nekdanje partizanske vojske. Če bodo prišli v uniformah ali civilnih oblekah, se tudi ne ve, ali bodo nastopili v zgodovinski postavitvi ali pa se bodo posodobili tudi tu, na primer tako, da bodo s kap in rokavov in zastav sneli rdeče zvezde in s praporov srpe in kladiva. Glede tega bomo morali počakati, vsega tega sedaj nekako še ne vemo.

Dokončno in zagotovo pa vemo nekaj drugega. Vemo, da bo tam nekdo

manjkal. Nenadoma, kakor bo katere-mu od gledalcev prihajalo spoznanje v zavest, se bo pred njim prizor začel spreminjati. Ti, ki bodo stali v karejih — vodi, čete in odredi — nenadoma ne bodo več sami. Z vseh strani ali pa morda iz vseh štirih vogalov trga bodo začeli prihajati čisto drugi in drugačni ljudje. Prihajali bodo počasi, v vrstah, a ne kot vojaki, čeprav so večinoma nekoč bili vojaki. Ko bodo videli, da je trg zaseden, ne bodo silili naprej, ampak se bodo razlili po obrobju, tako da se bo za hip zazdelo, da so oni v sredini obkoljeni in vključeni.

Tako bo znamenita postavitve pred hišo Državnega zbora v nedeljo 14. maja imela dvojno podobo. Tam bo namreč tudi velika množica petnajst tisoč ljudi, od katerih jih je padlo samo poldrug tisoč, vsi drugi pa so bili pomorjeni — pomislite, kakšna zmaga! Velika množica odsotnih torej, za katere bi, tako kot pred dva tisoč leti, lahko poročal veliki Tacit: Svetili so se bolj kot vsi drugi, prav zato, ker jih ni bilo videti.

Ali ne bi bilo mogoče, da bi enega naslednjih dni ali noči kak dobrohoten angel obiskal katerega od režiserjev in mu svetoval, naj v sredini vojakov, nekdanjih in sedanjih, poskrbi za velik prazen četverokoten prostor, na katerem ne bi bilo ničesar razen podstavka, ne višjega od povprečnega človeka, na njem pa bi bili izpisani dovolj razločno dve besedi: Kočevski Rog. In potem bi kamera, ki bi se premikala in raziskovala prostor, obiskala kdaj pa kdaj tudi ta napis, a le toliko, da bi mogel trdno stopiti v zavest vseh ljudi. Kak dobrohoten angel, smo rekli, ki smo njegovo pomoč tolikokrat v zgodovini čutili — nikoli tako zelo kot v znamenitem letu 1991 — in nato na njegove usluge brž pozabili. In če bi potem ta angel, Dobri svetovalec, še to dosegel — če bi mu bila tako pri srcu naša prihodnost, da si še nismo mogli zapraviti njegove naklonjenosti — da bi bil njegov nasvet sprejet, potem bi nedeljska predstava dobila pravico do imena, ki so ji ga bili namenili.

Štiri leta komunistične revolucije. Petinštirideset let totalitarnega režima. Pet let de mokracije...

Mnogi pozabljajo, kakšno je bilo življenje še pred nekaj leti, malokdo se hoče spomniti, kaj se je godilo pred pol stoletja. In vendar, če naj vidimo jasno, kaj se dogaja, je treba seči s spominom v desetletja partijskega totalitarizma in še nazaj v čase, ko je KPS med nami netila revolucijo.

Med vojno in okupacijo so komunistični likvidatorji pobili okrog tisoč rojakov, predno se jim je posrečilo izzvati odpor in samoobrambo ljudstva. Petdeset let kasneje je demokracija prinesla dovolj svobode, da je o teh dogodkih lahko obveščen vsak, ki hoče. Vendar kako da nobena od slovenskih demokratičnih vlad, nobena parlamentarna stranka, ne državni zbor, da ne govorimo o državnem predsedništvu, še niso javno obsodili omenjenih, pa tudi ne drugih umorov, ki jih je izvajala „v imenu ljudstva“. Ali izvoljeni predstavniki istega ljudstva ne čutijo in ne razumejo, da so s svojim mandatom sprejeli dolžnost razčistiti meglo, s katero so komunisti desetletja ovijali svoje laži in zločine?

Samo omenjene likvidacije zavednih narodnjakov bi bile dovolj, da bi med poštenimi ljudmi za vedno one-

Kako je mogoče?

MARKO KREMŽAR

mogočile organizacijo, katera je te umore spočela, ne glede na vzvišena imena, ki si jih je nadevala? Mar ni dodatna krivda partije prav to, da je morila svoje idejne nasprotnike pod nalepko NOB, to je v imenu svobode?

Kasneje so pršle na vrsto obsodbe in eksekucije „ljudskih sodšč“. Kdaj bodo demokratične oblasti Republike Slovenije javno izjavile, da ta sodšča niso bila ne ljudska, ne legalna in ne legitimna, ter da je šlo pri tem za politične zločine? Kako je mogoče, da kažejo slovenski politiki tako malo spoštovanja do resnične ljudske oblasti, to je demokracije, da bi ji vsaj zdaj z razčiščenjem krivic, ki so se godile v imenu ljudstva, vrnili čast?

Kako je mogoče, da po vsem, kar je znanega o komunistični revoluciji na Slovenskem, celo nekateri predstavniki demokracije še vedno raztreseno zro mimo dejstev in ponavljajo pol stoletja staro zgodbo o NOB, skupaj z zborom ljudi, ki so bili do zadnjega odgovorni za obstoj komunističnega totalitarizma, kakor da se ne bi skrivali pod plaščem teh kratic poleg dolgo skrivanih množičnih grobišč tudi pričetki zloglasnega partijskega režima? Nekateri so sodelovali v NOB s komunisti v dobri veri. Če je tako, so bili prevarani in spadajo med žrtve komunizma. A kako je mogoče, da se mnogi demokrati pustijo varati v tem pogledu vse do danes?

Kako je mogoče, da mnogim še ni jasno, da sta totalitarizem in demokracija neskladna, še več, nasprotujoča si načina družbene ureditve? Ali ne vidijo, da je prvi po svojem bistvu nasilen, krivičen in potemtakem nemoralen, medtem ko je bila demokracija, kot sistem, zamišljena prav na združitvi takih svobodnih oseb in da brez teh osnov ne more rasti? De-

mokracija ne more „netravmatično“ nastati iz totalitarizma, ker je njegovo globoko in nepremostljivo nasprotje. Ali so res rojaki, ki mislijo, da bodo podobno, kakor so eni pod real-socializmom iznašli formulo „samoupravnega gospodarstva“, zdaj oni odkrili „pragmatično“ pot, po kateri naj bi se propadajoči totalitarizem, brez zlih posledic, dopolnjeval s polagoma nastopajočo demokracijo. Ali ne vidijo, da lahko pripelje taka pot le v posplošen relativizem in v razkroj moralnih vrednot?

Svoboda ni postala vrednota, ko so partiji začeli polzeti iz rok vajeti, katere je dolga desetletja brezobzirno uporabljala. Tudi resnica ni pridobila svoje nepreklicne veljave s tem, da je pričela popuščati cenzura, in pravica je edini trden temelj družbenih odnosov, čeprav jo skušajo od nekdanj odpraviti na račun raznih privilegijev. To drži danes, je držalo pred pol stoletja in odkar živi človeški rod. Moralne vrednote svobode, resnice in pravice sprejemamo neokrnjene, sicer jih zavračamo v celoti. Glede tega je treba priznati komunistom doslednost: zanje moralnih vrednot enostavno ni. Pravila igre si krojijo po potrebi. Težko pa je razumljivo, da nekateri demokrati prisegajo na vso lestvico moralnih vrednot, a jih cenijo le za prihodnost. V preteklosti pa so jih pripravljali žrtvovati, košček za koščkom, na oltarju pragmatizma in nedotakljivosti. Vprašanje celovitega sprejemanja moralnih načel je železna dilema vsakega demokratičnega politika. Toliko bolj, če je kristjan.

Kako, da govore celo nekateri prepričani demokrati o pravni kontinuiteti v zvezi s totalitarno, neslovensko državo? Ali res mislijo, da more pravna država sprejemati, kar se je samovoljno odločalo v elitnih

krogih komunistične partije, ki ni nikdar predstavljala ljudstva, in kar so potem potrjevali republiški funkcionarji s svojimi dobro plačanimi podpisi? Pričakovati bi bilo, da bodo izvoljeni predstavniki svobodnih ljudi, ki stopajo neobremenjeni na delo za skupno blaginjo, hoteli presekati vsako vez s preteklim nasiljem. Pa ni tako. Ali si niso morda vzeli, sredi dnevnih skrbi, premalo časa, da bi premislili, kaj je pravna demokracija, ter da bi o tem potrpežljivo govorili volilcem, ki so prvič v življenju resnično odločali o javnih zadevah? Ni čudno, da se pojavljajo vedno pogostejše „preroki“, ki nas hočejo učiti demokracije, iz vrst tistih, katerim je bila ta beseda le pretveza za njihov totalitarizem.

Nakazana problematika pa ima skupno izhodišče v že skoraj petdeset let starem, a nikdar odgovorjenem vprašanju. Kako je mogoče, da je bilo ob pričetku totalitarnega obdobja, meseca junija, pomorjenih nad deset tisoč Slovencev, razoroženih, nesojenih ujetnikov, in to po vsej slovenski zemlji, vendar skoraj brez prič, brez ubijalcev, brez pomočnikov, brez ukaza, brez sleherne odgovorne osebe, ob nevednosti takrat vsemogočne partije in njenih državnih funkcionarjev? Tisti, ki so odločali, tisti, ki so morili, tisti, ki so umore zakrivali in molčali, nosijo na sebi težko krivdo, ob kateri se zde moralni prekrški malenkostni. Nekateri od njih uporabljajo svoje zadnje sile, da bi se rešili obsodbe javnega mnjenja, če se že nimajo bati pravne. Drugi molče, da varajo sami sebe. Kako naj zraste na takih temeljih zdrava, pravna država? Če ni odgovornosti za množične poboje, zakaj naj bi si trgali oblačila ob gospodarskih poneverbah tistih, ki so tako desetletja javno razpolagali z narodnim premoženjem, ne da bi jim bilo treba za to dajati kakršenkoli odgovor? Če so lahko jemali tisočem življenja, svobodo in dobro ime, zakaj naj bi zdaj držali besedo in delali pošteno?

Zgolj ugotavljanje žalostnega stanja ne odreši slovenske države dolžnosti, ki jo je sprejela tisti dan, ko se je odločila za demokracijo. Umor enega samega razoroženega vojnega ujetnika je po naravnem in po mednarodnem pravu zločin. Pri nas pa je umor tisočev le neprijetna zgodovinska anekdota, brez pravnih ali političnih posledic. Ni mogoče razumeti, da slovenska oblast v petih letih ni izrekla o teh množičnih pobojih jasne moralne obsodbe ter ni našla ene same osebe, ki bi bila odgovorna zanje. Ni hče noče maščevanja, obsodba zločinov in zločincev pa je stvar javne morale.

Kdor misli, da se izogiba konfliktivnosti v slovenski družbi z odlaganjem te problematike na čas, ko bodo pomrli krivci, priče in svojci žrtev, se strašno vara. Skrivanje glave v pesek, da ne vidimo realnosti, ni politična modrost. Konfliktov, ki so posledica neporavnanih in nepriznanih krivic, ni mogoče pomesti pod preprogo. Ali jih bodo demokratične oblasti razčistile, ali pa se bo, zdaj že z njihovo soodgovornostjo, moralni razkroj širil in segal vedno globlje v naš družbeni organizem.

Polarizaciji v družbi se ne da izogniti s sprenevedanjem, niti z begom v prihodnost, marveč predvsem z razčiščenjem tega, kar je bilo in kar je. Le na osnovi razčiščene preteklosti je mogoče iskati stične točke, pričeti zdraviti rano in varovati družbo pred novimi skrajnostmi.

Ob vsem tem se človek, ki gleda slovensko stvarnost iz daljave, resnično začuden sprašuje tudi, kako je mogoče, da demokratična slovenska država uradno praznuje nacistično-boljševistični praznik? Ne glede na to, ali je bila antiimperialistična fronta ustanovljena tega ali onega aprila, dejstvo je, da je bila ta fronta komunistični konstrukt in neposredna posledica nemško-sovjetskega pakta med ministrom Ribbentropom in Molotovom. Slovenska KP je le pokorno sledila Stalinovemu zgledu in ustanovila

pod nacistično okupacijo politično organizacijo, katere namen je bil odpor proti zahodnim, kapitalističnim državam, ki so bile takrat edini odkriti nasprotniki nacističnega, fašističnega in komunističnega totalitarizma. Nišlo za kako „ljudsko vstajo“, marveč za fronto, ki je povezovala nasprotnike demokratično urejenih držav. S kakšno pravico so tedaj komunisti kasneje ob nemškem napadu na ZSSR zahtevali za svojo preimenovano fronto monopol nad odporom proti okupatorju? In to kameleonsko dejanje KPS je osnova državnemu prazniku v demokratični Sloveniji. Kako je to mogoče?

Konec koncev, če je mogoče, da je bil izvoljen za državnega predsednika eden najvidnejših nosilcev komunističnega enoumja in samoupravnega totalitarizma, moramo razumeti, da ob iskanju nekonfliktivnih smeri ob težkih še vedno nerešenih konfliktih, tudi nadaljnja pot do neobremenjene in resnično pravne države ne bo lahka in verjetno tudi ne kratka.

Slovenski komunisti so se pri boljševških učiteljih dobro naučili tehnike pranja možganov. Kasneje so jo v svoji domovini strokovno izvajali. Vendar se jim naloga ni popolnoma posrečila. Rojakov, ki so prebili leta enoumja in realsocializma pokončnih in jasnih pogledov, ni malo ter zaslužijo hvaležnost in priznanje. Mnogo je med njimi skritih junakov, ki so v tem obdobju največ trpeli. Ti, pa tudi drugi, ki so se kasneje osvestili, so danes podobno, kakor smo bili skoraj pol stoletja le politični emigranti, glas vpijočega puščavi.

A njihov glas je upanje slovenskega naroda. Dolžni smo jih podpreti in pridružiti njihovim tudi svoje pričevanje in poglede. Tako smemo upati na dan, ko bodo nove generacije pričele razumevati vso perversnost in dolgoročno tragiko komunistične revolucije. Takrat bodo zmajevali z glavami in se začudeno spraševali: Kako je bilo vse to nekoč mogoče? ●

Ob slovenskem narodnem prazniku

ANDREJ FINK

V mesecu juniju smo se predvsem zdomski Slovenci spominjali in se še spominjamo vetrinjske tragedije in slovenskega holokavsta, ki je strahotno zaznamoval naš narod. Za več generacij zdomskih Slovencev je bil desetletja mesec junij žalni mesec, ko smo posebej podoživljali strašne dogodke, ki jih je v Rogu, Teharjah in drugod povzročila komunistična revolucija. Spominjanje na te dogodke se je po padcu komunističnega režima že preneslo v osrednjo Slovenijo in je ta mesec tudi tam toliko bolj pomenljiv, kolikor bolj prihaja povprečnemu človeku v zavest grozno dejanje, s katerim se je začelo skoraj polstoletno gospodovanje laži. Mesec junij je torej bil in je še čas nesrečnega imena in globoke pietet.

Po letu 1991 pa je mesec junij za Slovence po vsem svetu postal tudi mesec slovenske samostojnosti, ker se je dne 25. junija tistega leta uresničilo več kot tisočletno prizadevanje slovenskih rodov za lastno identiteto ter, posledično, za pravo mesto v družbi narodov. Proglasitev samostojnosti je bil zrel korak naroda v svojo polnost, storjen v pravem trenutku z odločnostjo, ki se je krepila skozi stoletja. Korak je bil morda videti drzen, a je imel zaslombo v davnini, iz katerega je prihajala moralna moč. Za mnoge je takrat ta moč bila nepričakovana in nerazumljiva, za nekatere pa tudi nezaželena, in to za tiste, ki so bili potegnjeni proti svoji volji v tek dogodkov, ki so jih sicer tudi sami skušali usmerjati. Bili so namreč na vodstvu države takrat tudi ljudje, ki si niso prav nič želeli slovenske samostojnosti. A val ljudstva jih je nosil v to smer, oni so le skrbeli, da so ostali na vrhu. Na vrhu so še danes.

Pod tem vrhom so „navadni

ljudje“, slovenski državljani, ki so se na referendumu z devetdeset odstotno večino izjavili za samostojno življenje v lastni državi, v kateri bi si prosti volili vero in postave. Državljeni Republike Slovenije so to dosegli in danes v zunanji prostosti volijo in oblikujejo skupno življenje v suvereni državi. Glede na okolnosti, ki so jih takrat pogojevale, je uspeh tako velik, da se nam zdi skoraj čudežen. Po prvih tednih in mesecih nejasnosti se je mlada država ustalila in z mednarodnim priznanjem je prvi krog dogodkov bil dovršen. V naslednjih letih se je Slovenija vsestransko utrjevala in utrdila. Okvir države je v glavnem izdelan.

Ob vsem tem pa v zdomstvu živkega slovenskega državljanu, ki z oddaljene perspektive opazuje in ocenjuje njen razvoj, vznemirja marsikaj, na kratko povedano pa vsaj dvojje.

Prva skrb zadeva povprečno

mišljenje slovenskega človeka. Omenjena je bila zunanja prostost, v kateri se oblikuje skupno življenje. Kaj pa prostost v glavah in mišljenju? Koliko je tu prave prostosti? Preveč refleksov in tudi dejanskih pogojenosti iz preteklosti je navzočih v slovenskem prostoru, da bi lahko s prepričanjem govorili o pravi prostosti. Proces sproščevanja se je sicer že začel (težko je reči točno, kdaj), ni se pa še končal in bo verjetno zahteval več časa, kot bi želeli. Komunistični sistem in njegov brodolom sta pustila preveč, predvsem miselnih, naplavin, ki so v kratkem času težko odstranljive.

Druga skrb pase tiče vodstva države. To je skoraj popolnoma v rokah ljudi iz prejšnjega sistema. Tudi v njih glavah so refleksi iz prejšnje dobe popolnoma živi in navzoči, le da so ti refleksi iz vrha, političnega ali intelektualnega oz. obojega hkrati, ne pa iz podložišča.

LJUBLJANA, glavno mesto republike Slovenije.

Stalinistična revolucija na Slovenskem 1941-1945

STANE KOS

(Nadaljevanje iz prejšnje številke DŽ)

Usoda domobranskih ranjencev

Skoraj vsi ranjeni domobranci so padli v roke partizanom, ti pa so jih na različnih krajih mučili in pobili. Najbolj pretresljiva primera sta napad na sanitetni vlak pri Pragerskem 8. maja in pri Lescah 9. maja.

Pri Pragerskem

Ranjence iz Novoga mesta so 6. maja z vlaki prepeljali v Krško in jih nastanili v prazni bolnišnici. Tisti, ki so mogli za silo hoditi, so se pridružili umikajočim se domobrancem. Nekaj jih je odšlo proti Mariboru — o njih ni nobene sledi. Sklepajo, da so jih partizani pobili.

Bolničarka Ivanka Primožič in domobranec Lado Lempl sta od Nemcev dosegla, da so 30 najtežjih ranjencev odpeljali s sanitetnimi avtomobili v Celje. Tam so jih Nemci sprejeli med svojo zadnjo skupino. Skupaj s svojimi so jih 8. maja naložili na vlak in jih odpeljali proti Mariboru.

Na Pragerskem so vlak ustavili partizani. Nemške vojake in lažje ranjence so nagnali z vlaka in jih v bližnjih protitankovskih jarkih postrelili. Bilo jih je več kot tisoč.

Vse težke ranjence so 10. maja odpeljali skozi Maribor v Dravograd, kamor so prispeli 11. maja zjutraj. Domobranci so vso pot molčali, da ne bi partizani zvedeli, da so domobranci. V Dravogradu so partizani lokomotivo odklopili. Vlak z ranjenci so hoteli zvrniti v Dravo. Bolničarke in ranjenci so s poslednjimi močmi potiskali vlak do avstrijske meje, kjer so jih sprejeli Angleži in jih odpeljali v Wolfsberg. Ranjenci so se v Wolfsbergu nahajali od 14. do 20. maja, potem so jih angleški vojaiki nastanili po raznih bolnišnicah.

Pri Lescah

Domobranske ranjence iz divizijske bolnišnice na Zaloški cesti v Ljubljani — bilo jih je okrog 120, drugi jih navajajo 200 — so naložili na sanitetni vlak, ki je iz Ljubljane potegnil 9. maja skoz Kranj

— železniška uprava v Ljubljani je namreč odhod vlaka zavlačevala, da bi pač prišli domobranski bolniki v roke partizanom. Pred Lescami se je vlak ustavil, potem nadaljeval pot proti Radovljici.

Sedaj je počakal sredi proge. Od nekod je prišla novica, da se na naslednji postaji nahajajo partizani. Vsem, ki so mogli hoditi, so spremljevalci veleli, naj izstopijo in odidejo v koloni čez polje proti Radovljici. Ranjenci so se opirali drug na drugega, drugi spet so se poganjali z berglami, nekateri so lazili kar po vseh štirih. V vlaku na progi je ostalo 56 ranjencev, drugi poročajo, da 150. Kolona, ki je šla proti Radovljici, se je usmerila proti Brezjam. Tam so se pridružili tamkajšnjim domobrancem in z njimi odšli proti Trzinu.

Domobranci na Brezjah so poslali proti vlaku z ranjenci motorizirano kolono. Ta se je vrnila s sporočilom, da so sanitetni vlak zajeli partizani.

Ranjeni domobranci v vlaku so slišali kričanje partizanov, ki so vlak naskočili. Kronist je zapisal: „Če bo kdaj zgodovina zamolčal o krutosti, divjaštvu komunistične OF nad temi ranjenci, potem je naša zgodovina krivična do vseh barbarov, ki so šli kdaj preko naše posesti.“ Partizani so ropali vse: denar, ure, prstane, obleko, perilo, odeje, hrano in obveze na ranah. Ranjence so podili iz vagona v vagon, jih brcali in podirali po tleh.

Pri ranjencih so vztrajali kurat Jenko in 10 bolničark. Vlak je z močnimi sunki spet potegnil proti Kranju, od tam pa proti Ljubljani. Na vmesnih postajah so ranjence sprejemali s psovskami in zaničevanjem. Ko jim je bolničarka nesla vode, ji je partizan z bičem zbil vrč na tla. Kurata Jenka so zaničevali in opljuvali, bolničarke sramotili.

Skozi Ljubljano je transport peljal počasi. Ljudje so nemo stali ob progi. Ranjence so odveli v vojaško bolnišnico. Zmetali so jih v veliko lopo na dvorišču. Tam so bili na voljo partizanskim sadistom. Dekleta, ki so jih

To tem ljudem narekuje krut boj za oblast. Krutosti so vajeni, pa ne samo one krvavih rok medvojnih in prvih povojnih let, temveč tiste, morda bolj prefinjene, nam v času bližje, ko so bili „primorani“ biti drug drugemu volk, samo da so se v diabolčnem sistemu, brez najmanjše možnosti za humanost, obdržali na oblasti in se obranili krutosti lastnih sistemskih sodelavcev, sogovornikov in sopotnikov. Taki, iz mlajših generacij, a vseh muh polni, krojijo danes, rekli bi, še vedno, usodo povprečnega slovenskega človeka, ki si, čeprav brez kake globlje občečloveške formacije, le želi plemenitega ozračja.

Če bi moral človek presojati današnje slovensko javno življenje, bi morda lahko zelo sintetično dejal, da je kljub kvalitetnemu skoku zadnjih let slovenski človek še vedno zaprt v imanenci, kljub vzpodbudnim izjemam, ki jih je na srečo vedno več. Zaprtost v ozkem vsakodnevnju je še vedno opazna značilnost. Protistrup v slovenskem narodnem telesu pa ni bil popolnoma odstranjen in sedaj vedno močnejše deluje. Slovenija je danes v prekvašanju in presnavljanju. Preporod se je že začel. Možnosti, ki jih vsaj formalni pluralizem nudi, so kljub vsakovrstnim težavam, vedno večje. Kljub še obstoječim filtrom, naočnikom in predsodkom se ljudje počasi, a vzdržno osvobajajo trde preteklosti. Posebej ob vidnejših dogodkih je opaziti vedno večjo pluralnost, včasih pa celo polarizacijo glede na še žive ostanke propadlega sistema.

Od leta 1991 je mesec junij postal bogatejši. Žrtev pobitih v množičnih grobiščih je doprinesla svoje, kot pri Cankarjevem Kostanju posebne sorte. Med obema dogodkoma, oddaljenima skoraj pol stoletja drug od drugega, je globoka in intimna povezava. Brez takega gledanja bi bilo vse le slučaj, ki pa bi bil prevelik glede na pomembnost enega in drugega. Samo velika žrtev lahko rodi velik uspeh, ki pa še ni dokončan. Iz rezerv velike žrtve bodo zrasli še lepši in trajnejši sadovi, ki bodo praznovanju slovenske samostojnosti dajali tudi vedno večjo duhovno razsežnost. Spostopno uveljavitvijo ter razsežnostjo bo slovenska država postala trdnjša, bolj zdrava in bolj zasidrana v vrednotah.

partizani mobilizirali za hlapčevska opravila, so ranjencem nosila hrano od svojih obrokov. Partizani so ta dekleta večkrat posiljevali.

Po poldrugem tednu so ranjence naložili na tovornjake kakor posekana debla, odpeljali so jih v Brezarjevo brezno pri Podutiku, kjer so jih mučili in poklali z noži. Zaradi teh pobojev se je v Glinščici pojavila kri in prišlo je do zastrupljenj v Ljubljani. Brezno je bilo treba znova odpreti. Domobranci in nemški ujetniki so z golimi rokami nakladali razpadajoča trupla na tovornjake. Te so vozili na Toško čelo pod Sv. Katarino. Očividci pripovedujejo, da je bilo teh tovornjakov 25. Vse ujetnike, ki so nalagali trupla, je dala nova oblast pobiti.

Seznam transportov z domobranci

1. Prvi transport je bil bolniški vlak s 150 ranjenci, na katerem je bil kurat Jenko in bolničarke. Partizani so jih zajeli pri Radovljici. Pobili so jih v Brezarjevem breznu pri Podutiku, kurata Jenka pa na Rogu.

2. Razkrojena skupina 1.800 novomeških domobrancev, brez poveljstva, in 20 žensk v dolini Krke. od teh so jih pobili 547 na Gorjancih, v Ljubnem in Kočevskem Rogu.

3. Skupina 600 beguncev, moških in žensk, ki so jih ujeli 10. maja na dravskem mostu pri Borovljah. Mučili so jih v Kranju in Ljubljani. 60 od njih so neznano kje pobili.

4. 500 beguncev, moških in žensk, s 600 vozovi. Zajeli so jih v Tržiču na poti na Koroško. Zaprli so jih v Kranju in Škofji Loki. 300 od njih so pobili v Crngrobu in na Lubniku.

5. Prvi transport vrnjenih iz Vetrinja — srbski dobrovoljci in četniki in 40 domobrancev komore. Partizanom so bili izročeni na Podroščici, prepeljani v Škofjeve zavode v Šentvid. Vse so pobili na Rogu.

6. 25. maja 800 domobrancev maj. Škofa s tehnično četo in podpolk. Šturma s policijo. Predani so bili na Podroščici. Zaprli so jih na Jesenicah, v Kranju, Škofji Loki, Šentvidu in Kočevju. 760 od njih so pobili na Rogu.

7. 28. maja maj. Mehleta s 4. domobranskim polkom in maj. Pavlovčiča z dopolnilnim bataljonom, vsega skupaj 3.000 mož. Prepeljali so jih na Jesenice, v Kranj, Škofjo Loko, Šentvid, Kočevje, Slovenj Gradec, Celje in Te-

harje. Postrelili so jih v Poljanski dolini, na Lubniku, v Crngrobu, na Rogu, v Hudi jami in v Hrastniku.

8. 29. maja so bili vrnjeni maj. Kunstelj s 3. domobranskim polkom in z njim maj. Stamenković in maj. Hočevnar s topništvo. Vsega skupaj 3.000 mož. Vodili so jih skozi Slovenj Gradec, Celje, Teharje, Kranj, Škofjo Loko in Šentvid. Od njih so jih pobili 2.850 v Hudi jami, Hrastniku in na Rogu.

9. 30. maja so odšli iz Vetrinja maj. Vuk Rupnik z 2. domobranskim polkom, maj. Rihar in stot. Šušteršič s 1. in 2. bataljonom ter stot. Šabič s 3. bataljonom. Vodili so jih skozi Slovenj Gradec, Celje, Teharje, Kranj, Škofjo Loko in Šentvid. Od teh so jih pobili 2.679 v Hudi jami, Hrastniku in na Rogu.

10. 31. maja je bil vrnjen ostanek 1. domobranskega polka brez poveljstva prek Pliberka. 500 mož. Peljali so jih v Teharje. Od teh so jih pobili 475 v Hudi jami in pri Hrastniku.

Po teh ugotovitvah so partizani po-

bili 11.751 domobrancev in civilnih beguncev, vrnjenih iz Vetrinja. Zajeli so 160 ranjencev in nekaj osebja, ki jih je spremljalo, in večino pobili. Ista usoda je doletela 1.100 civilistov, ki niso dosegli Koroške, 1.820 domobrancev in nekaj civilistov novomeške skupine, ki so jo razbili nekje pri Zidanem mostu.

Hrvaška tragedija

Istočasno z nemško E armado se je umikalo prek Slovenije proti Koroški 200.000 hrvaških vojakov — med njimi pet do šest tisoč črnogorskih četnikov — in prav toliko civilnih beguncev. Večina se je usmerila proti Dravogradu. Le tisti del, ki se je usmeril proti Savinjski dolini, je prešel mejo čez stari karavanski prehod St. Lenart.

Po hudih bojih se je večinska skupina prebila do bližine državne meje južno od Pliberka. Tu so spet odbili partizanske napade in odklonili vdajo. Pa so jih Angleži tu ustavili: s tanki so blokirali

Domobranci pri maši za padlimi soborci.

cestne dohode, dve ali tri angleška letala pa so krožila po zraku.

Hrvati so 14. maja zvečer prosili Angleže za pogovor. Do njega je prišlo naslednji dan popoldne. Ko so prišli trije hrvaški zastopniki k angleškemu generalu Scottu na pliberški grad, se je pri njem že nahajal politični komisar 51. partizanske divizije Basta. Pred prihodom hrvaških delegatov je ta od Angležev zahteval, da vse hrvaške begunce na meji ustavijo in jih napolitjo nazaj, kar so imeli Angleži sami že v načrtu. Ko so hrvaški delegati Scottu izrazili željo Hrvatov, da bi se predali Angležem, jim je ta odgovoril, da se morajo predati Titovim silam, sicer bo prisiljen uporabiti orožje. Komisar Basta jim je vpriči Scotta obljubil, da bo nova oblast z njimi človekoljubno ravnala: poslali jih bodo na delo, kaznovali bodo samo vojne zločince.

Med pogovori na pliberškem gradu so partizani obkolili hrvaške enote za primer, če bi se te poskušale prebiti v Avstrijo.

Brž ko so se Hrvati umaknili izpred oči Angležev, so partizani odprli s pobočij ogenj nanje, da bi pač te množice prestrašili.

Partizani so najprej ločili od hrvaških čet oficirje in jih pod močno stražo gnali v Maribor ter jih na Teznu postrelili in pometali v protitankovske järke. To je največje množično hrvaško grobišče. Včasih so zgodovinarji trdili, da so tam postrelili 1.400 hrvaških oficirjev, danes navajajo veliko večje število.

Del hrvaških množic so partizani gnali do Celja — tudi v okolici Celja je večje število hrvaških grobov — nato pa ob Savi proti Hrvaški. Ko so prišli pri Krškem in Brežicah z njimi na ravnino, so zlasti pri Kostanjevici nanje množično streljali.

Na hrvaški strani so vojake razdelili v več kolon in jih usmerili proti vzhodu in jugovzhodu. Med potjo so padale žrtve toliko časa, dokler ni bilo kolone konec. To so bili tako imenovani „marš v smrt“.

Večina hrvaških beguncev, ki so bili izročeni partizanom na Področici, je končala na Rogu.

Ker se je hrvaška tragedija začela pri Pliberku, jo hrvaški zgodovinarji imenujejo pliberška tragedija. Ta je bila vsekakor veliko večja kot naša vetrinjska.

Usoda civilnih beguncev v Vetrinju

Do konca maja se je v vetrinjskem

taborišču nabralo okrog 6.000 civilnih beguncev. Ob novicah, da so Angleži predali domobrance partizanom, je zavladala med njimi neizmerna žalost, obenem pa strah, da bodo izročili tudi nje.

Angleži so načrtovali, da bi odpeljali 1. junija iz vetrinjskega taborišča na tovornjakih 2.700 slovenskih civilnih beguncev, in sicer 1.500 na postajo v Pliberk, 1.200 pa na postajo v Podgorje, kjer bi jih preložili na vlak. To odredbo je 31. maja zvečer prebral poveljnik taborišča Lt. Ames majorju Barreju.

Dr. Meršol je očital Lt. Amesu laž in varanje. Maj. Barreja je rutil, naj vendar prepreči, da bi bili ostali begunci izročeni Titu. Barre je prosil poveljnika taborišča Ames, naj z akcijo počaka, dokler se on ne posvetuje z angleško vojaško upravo v Celovcu. Meršol je Barreju očital, da so Angleži prelomili vse obljube in mednarodne obveznosti o azilu za begunce.

V Celovcu je maj. Barreja in dr. Meršola sprejel maj. Johnson. Dr. Meršol ga je prosil, naj reši slovenske begunce. Ta je pol ure telefoniral na več strani. Potem je poklical Meršola in mu vpriči maj. Barreja rekel: „Odločili smo se, da civilisti ne bodo poslani v Jugoslavijo proti svoji volji. Iti morajo samo tisti, ki želijo.“ Meršol se je Johnsonu zahvalil za rešitev tisočev beguncev.

V nedeljo, 3. junija, se je v Jugoslavijo prostovoljno vrnilo 200 beguncev: 100 Slovencev ter 100 Hrvatov in Srbov.

Kako je prišlo do spremembe uradne angleške politike do Jugoslovancev?

John Selby-Bigge je bil bivši funkcionar pri Rdečem križu. S skrbjo je gledal, kako iz vetrinjskega taborišča odvažajo ljudi. Obrnil se je s to novico na poveljnika 8. armade s štabom v Vidmu gen. McCreeryja. Ta mu je odgovoril, da je vojaški položaj zelo zapleten in da je treba določeno območje brez odlašanja sprazniti, v takih okoliščinah pa se skoraj ni mogoče izogniti prenašanjem odločitvam in tudi krivicam. Obžaloval je to, kar se je zgodilo. Potem je Selby-Biggeju rekel, da ne bodo več nikogar nasilno repatriirali.

4. junija je poslalo Vrhovno poveljstvo za Sredozemsko območje iz Caserte 8. armadi ukaz, ki določa novo armadno politiko do Jugoslovancev, po kateri naj ne izročijo nobenega Jugoslavana jugoslovanskim oblastem proti njegovi volji.

Istidan je prišel v vetrinjsko taborišče feldmaršal grof Harold Alexander, vrhovni poveljnik zavezniškega Sredozemskega območja. Z dr. Meršolom je govoril dvajset minut. Meršol ga je prosil za zaščito in pomoč za Slovence v taborišču. Posebej je prosil, naj bi ne vrnil civilnih in vojaških beguncev. Nekateri ubežniki s transportov so povedali, da so partizani mnoge vrnjene domobrance brez sodnega postopka pobili. Ti domobranci se niso nikoli bojevali proti zaveznikom, marveč so reševali zavezniške pilote in zaveznikom pomagali. Bojevali so se samo proti komunistom, ki se v Sloveniji in drugih delih Jugoslavije vedejo kot roparji in morilci. Zahvalil se je feldmaršalu in drugim angleškim oblastem za vso dotedanjo pomoč. Prosil ga je še, naj jih pustijo v Vetrinju in ne pošiljajo v Jugoslavijo, ker bi to za mnoge med njimi pomenilo mučenje in smrt. Feldmaršal mu je odgovoril, da zaradi njega lahko ostanejo v taborišču in da jim bodo pomagali.

Lt. Ames je zvečer prejel povelje o novem armadnem postopku za Jugoslovane, po katerem ne bo noben Jugoslovan proti svoji volji izročen jugoslovanskim oblastem; tudi vojaški begunci bodo veljali za preseljene osebe; vetrinjsko taborišče ne bo izpraznjeno.

29. junija so vetrinjsko taborišče razpustili, begunce pa preselili v nova taborišča: Peggez-Lienz, Spittal ob Dravi, St. Veit ob Glini in Lichtenstein pri Judenburgu. Ob selitvi so se mnogi begunci razbežali, ker Angležem niso zaupali. Pozneje so tudi ti prišli v nova taborišča. (Bo še) ●

NAMENI APOSTOLATA MOLITVE ZA JUNIJ

Splošni: Da bi se bolniki čutili povezane s skrivnostjo križa in doživljali zmago vstalega Kristusa.

Misijski: Da bi se kristjani dejavno vključevali v reševanje problemov, ki jih povzroča bolezen aids.

Slovenski: Da bi se mladi odločali za življenjski poklic iz prijateljstva z Jezusom, ki so ga z njim sklenili s krstom.

Utrinjajoče se zvezde

KAREL MAUSER

Pot je ozka, stisnjena med bregove. Prek smrekovih brinčljive veje veter, narahlo, kakor da se boji iti naprej. Noči se. Zahod je rdeče pobarvan in v zraku leži neznanska teža, kakor da so se ustavile vse ure na svetu, kot da je v vsaki hiši mrlič in v vsaki veži za vrati pokrov od krste. Tu bel, tam črn. Nekam grenko diši med potjo. Po rožmarinu ali po smoli, nobeden od fantov ne more prav uganiti. Preveč so trudni, da bi ugibali, noge so jim težke, zapletajo se in klecajo.

„Moj Bog, zdaj je doma največ dela!“
Kovačeva dva sta skupaj. Fronc in Cena.

„Ti je težko?“

Froncov glas je, kakor da prihaja iz podzemske jame.

Cena odkima. Žica je tako ostra, da že prav do kosti. In straža je blizu.

Kolona gre za kolono, kakor da se ne mislijo nikjer ustaviti, kakor da morajo priti do krvave zarje, do onih visokih gora, ki so se zadrle v večerno nebo kakor grozeče pesti.

Zarja se barva vijoličasto, le še na robu je rahlo oranžasta.

Polahno se mrači, pot ne more iz soteske. Bregova se tišči eden k drugemu, kakor da grozita zasuti sprevod. Hosta se gosti, z bregov diši po gnilem lesu in po mokrem mahu. Prav tiho nekje curlja voda prek skale.

Fantje so tako žejni!

Da bi jo mogel vsak zajeti vsaj eno perišče.

Nič več.

Samo no perišče za zadnjo uro.

Čez pot je planila srna in slišati je pokanje suhljadi v brdu.

Bregova sta pot tako stisnila, da se smreke z enega hriba s krošnjami skoraj dotikajo smrek z drugega hriba.

„Po dva in dva.“

Da bi mogli vsaj zapeti.

Tisto.

Gozdič je že zelen...

Za zadnjo uro.

Korakov skoraj ni slišati. Pot je nast-

lana z mokrim igličevjem. Kakor da je vsa gmajna zaklet grad, vsaka smreka steber.

Zdaj je že prav temno. Straže korakajo prav ob koloni.

Ne bo dolgo, ko bo vstal mesec.

Poslednjič za vasovanje.

S smrtjo,

„Na levo!“

Pot gre malo navzdol. Nekje spodaj mora biti kotlina, morda dolina z rožami, ki jih nihče nikoli ne potrga. Rastejo in segnijo. Morda imajo srne čeznje svojo pot k studencu.

Morda rasto za poslednji pušljec.

Spominčice.

Z bregov se vali noč kakor črn valjar, ki se ustavlja ob smrekah. Tema pred mesečino.

„V grob stopamo.“

To je glas Rožnikovega Lojza. Doma ima staro mater in pol grunta.

Pred seboj dober meter prsti, grob, ki bo morda prekratek za njegovo močno, veliko postavo.

Mesec vstaja. Ne vidijo ga, toda mesečina je predrila smrečje in pozlatila kaluže, ki stoje ob poti. Zrak med vejami je podoben pajčevini.

„Da bi vsaj dež šel, da bi lilo in da bi do kolen brodili v blatu,“ se spomni Kajžarjev Fronc. V takile noči je tako težko umreti. „Nisem mislil, da bo tako prišlo.“

Fronc ima doma dekle. Plevelnikovo Maričko.

„Morda ne bo hudega,“ se še drži upanje Bregarjevega Jaka.

„Kar iz glave si izbija take sanje. Pora vnali nas bodo, boš videl.“

Ljubljana, 3. januarja 1944: Pogreb petih domobrancev, padlih v Kočevju.

Pevčevega Petra nihče ne prepriča.

Kolona stopa navzdol. Obrazi, ki so bili pri belem dnevu blede, so zdaj v mesečini svetli, zlati.

Navzdol, navzdol. Bregovi se oddaljujejo, dolina se širi.

Čedalje več neba je nad kolono.

Zvezde so gosté, komaj je prostora za mesec, ki se je pognal mednje.

„Na desno!“

Povelje je padlo kakor puščica, ki jo izstrelil neznanec izza drevesa.

Kolona se okrene. Straže se gosté, koraki prvih postajajo krajši.

V srca plane poslednja misel. Na koso naslonjena stoji smrt na jasi.

Mesec je tako ledeno mrzel na baržunasti črnini, da boli, če pogledaš vanj.

Prva kolona se postavlja v red, straže sklenejo krog.

Jasa je dolga. Na južni strani rasto hrasti. Košati so in v mesečini videti kakor kralji Matjaži. Na severni strani je kamenje in brinje.

Zdaj mora nekaj priti. Tišina je tako težka, kakor da je vse ozračje iz železa.

Nekaj mladih bruhne v jok.

Potokarjev Vorenc, ki ima tri otroke, stoji, kot da je iz kamna. Oči ima uprte med zvezde. Saj mora priti čudež.

Čudeža ni.

Prva strojnica zalaja. Kakor pobesnel volk tudi v mesečino. Prvih deset iz vrst klecne. Premetavajo se, le dva mirno ležita in samo trzata z nogami.

Potlej bruhne od vseh strani. Kakor da se trgajo plazovi. Krogle se sploščujejo ob kamenju, kriki napolnjujejo jaso. Nekaj preplašenih ptičev se dvigne iz krošenj in se z zaspanimi sunki zažene v grmovje.

Nad jaso plava duh po smodniku in po krvi.

Utrinek!

Kakor blisk se zažene proti tlom, naravnost na jaso.

Potokarjev Fronc še stoji in strmi v nebo. Blazne oči zagorijo, telo se mu napne kakor lok in v skoku je v brdu.

„Čudež, čudež, ljudje božji!“

Njegov blazni glas odmeva čez jaso in pade v grapo kakor kamen.

Strojnica bruhne rafal za njim. Fronc grabi za grmovjem, potlej se nagiba in se počasi prevrne. Vali se navzdol, vedno hitreje, glava mu odskakuje od tal. Na dnu obmiruje in strmi s steklenimi očmi v mesečino.

Zvezde se utrinjajo. Šopi isker prše nad gmajno, kakor da se je sto raket zapodilo pod nebo in zdaj onemoglo padajo nazaj. Med nebom in zemljo ugasnejo, kakor da nočejo gledati prizor pod seboj.

Strojnice tulijo. Pošastno odmeva njihov lajanje ob kamenju. Z razprostrtimi rokami pada Kačarjev Matevž na obraz. Selanovemu je rafal odprl lobanjo. Mesec sveti na krvavo gmoto možganov.

Gruče se redčijo. Poslednji spačeni obrazi čakajo na smrt.

Strojnice bruhajo. Neredko padajo streli iz pištole. Zadnji je Zoretov Matija. Dolgi lasje mu visijo na čelo. Rahlo je sklonjen nazaj in velike oči mu počivajo na smrekovem brinlju. Kakor da stoji in je od vekomaj, vkopan v zemljo kakor steber. Ne premakne se.

Mesec mu visi nad glavo kakor velikanska svetilka. Utrinkov ni več, noč je za hip temnejša.

Strojnice bruhajo že na redko, kot da so se izlajale in ohripele. Posamezni rafali še sikajo med padle.

Zoretov Matija stoji.

Kakor steber.

Vidi, kako se strojnica obrača proti njemu. Zdaj bo planila ogenj iz ozkega žrela in smrt bo povabila koso.

Matija še stoji.

Zadnji.

Strojnica ohripelo zalaja.

Matija še stoji.

Zdaj se nagiba. Naprej bo padel.

S poslednjo močjo vrže glavo nazaj.

Na hrbet pada.

Z rokami na prsih kakor na parah.

Mesec mu sveti naravnost v obraz.

Matija se smehlja.

Tega smehljava mu nihče več ne odvzame.

Matija se bo smehljal na veke.

MARJAN TRŠAR, Teharje 17. junija 1945.

SPOMIN NA OČETA

MIRJAM RANT

Petdeset let, pol stoletja, točno omejeno časovno obdobje, čigar navidezno trajanje pa je za posameznika lahko kaj različno: za otroke — cela večnost, za odrasle dve tretjini povprečne življenjske dobe, zame, v tem primeru, včeraj.

Čeprav sem bila še otrok, se dogodki tistih dni vrstijo pred mojimi očmi kot na filmskem traku. Bil je čudovit, sončen, majski dan. Dan, za katerega bi človek rekel, da je kot ustvarjen za srečo, za upanje, za življenje. Pa je kmalu postalo jasno, da je tudi tak čudovit dan lahko ustvarjen za smrt.

Že v zgodnjih jutranjih urah se je po Ljubljani razvedelo, da so komunisti pred Ljudskim domom umorili prof. Lamberta Ehrlicha in njegovega

spremljevalca akademika Viktorja Rojca. Moj oče je bil zelo dober prijatelj prof. Ehrlicha in moja prva misel je bila, kako ga bo njegova smrt prizadela.

Kmalu potem mi je mama dala živilske karte in me poslala, naj skušam dobiti kje kaj kruha, ki se ga je v Ljubljani tiste dni tudi na karte težko dobilo.

Stekla sem po stopnicah navzdol in v veži srečala gospo, ki je živela v drugem nadstropju. Ustavila me je in me vprašala, če že vemo.

„Kaj mislite? Atentat na prof. Ehrlicha?“ sem jo vprašala.

„Ne samo to! Tudi na tvojega očeta so v službi naredili atentat.“

Srce mi je zastalo in komaj sem izdala vprašanje, če je mrtev, na kar mi ni vedela odgovoriti.

Stekla sem na cesto, poiskala telefon in klicala v Vzajemno zavarovalnico, kjer je bil oče v službi. Tam so mi potrdili, da je bil res izvršen atentat in da so očeta še živega, a težko ranjenega, odpeljali v splošno bolnišnico.

Kot vsan jah sem se znašla spet na cesti in nisem vedela, ali naj grem domov ali naj grem v bolnišnico, pa so me koraki kar sami zanesli v stolnico. Padla sem na kolena pred oltarjem Marije pomagaj. Nisem jokala, tudi molila nisem, le ustnice so mi šepetale: „Marija, reši ga!“

Potem sem odšla v bolnišnico. Tam so mi rekli, da ga pravkar operirajo. Operirala sta ga dr.

IVO PERŠUH

Bajc, ki je stanoval v isti hiši kot mi, in dr. Janež, kasnejši misijonski zdravnik na Formozi. Ko sem se popoldne vrnila, je bil oče še vedno v nezvesti, telo pa se mu je stresalo v močnih krčih. Ni me spoznal.

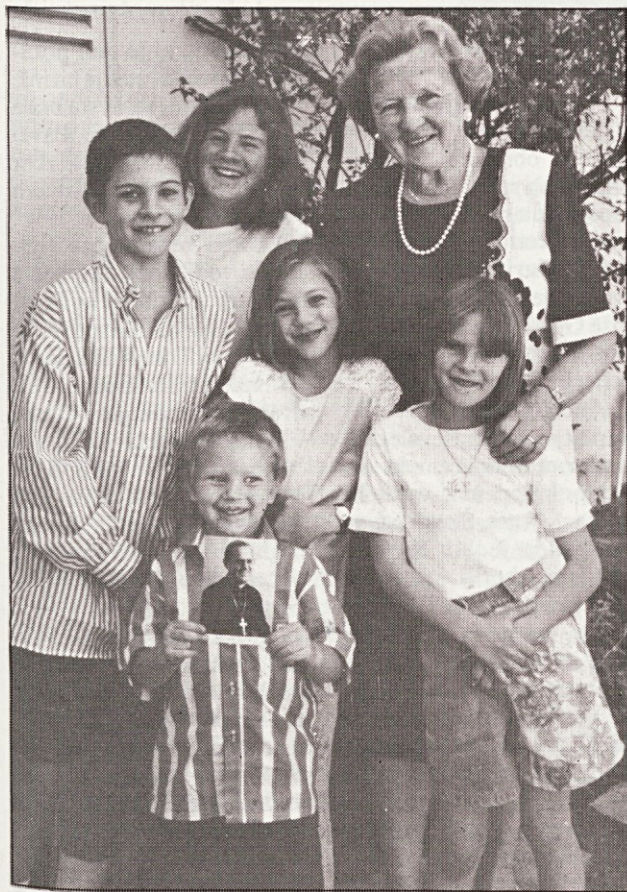
Ko sem se vrnila domov, sem pred hišo srečala dr. Bajca. Vprašal me je, če sem bila pri očetu in kaj se mi zdi. Nič mu nisem odgovorila, le z glavo sem zmajala. Tudi on ni rekel ničesar, samo po glavi me je pobožal.

Čez štiriindvajset ur je bil oče mrtev. Marija me je uslišala, čeprav ne tako, kot sem jo jaz prosila. Strelji so prizadeli važne živčne centre in če bi oče ostal pri življenju, bi bil popoln invalid. Marija ga je rešila.

V moji otroški glavi pa se je vzbujalo le eno vprašanje: zakaj? In nanj nisem našla odgovora. Šele v teku časa, ko so se začeli razvijati nadaljnji dogodki, ko je morje krvi in sovraštva preplavilo našo domovino, sem domela, da je moral umreti, ker je med prvimi spoznal in snel krinko OF. In glave, ki mislijo in imajo vpliv na množice, so bile satanu bolj nevarne kot najnevarnejše orožje.

Tem prvimi žrtvam, ki so padle na ljubljanskih ulicah, in vsem tisočem nedolžnih žrtev širom Slovenije pa do zadnjega borca, ki je omahnil v Kočevskem Rogu: ZAHVALA, SPOMIN in SLAVA!

Mirjam Rant z vnuki. Ko je izgubila očeta, je imela leta najstarejše vnukinje Nataše, ki stoji ob njej.

Iz vere skušajmo doumeti

ŠKOF DR. GREGORIJ ROŽMAN

Tvoje pretresljivo poročilo sem snoči prejel.

Vsa ta strašna tragika našega ljudstva me tako neznanosko teži in boli, da se sploh ne znam izraziti. Saj iz vere skušam doumeti, da tudi to služi zveličanju duš našega naroda, da pač tudi mi zdaj gremo po težki poti preganjanja in mučeništva, po kateri Jezus vodi svojo Cerkev, da je zdaj tudi naš narod pač izbran, da svoje število mučencev pošlje v nebesa, kakor je pisano v Apokalipsi (Raz 6, 11), da pomagamo dopolniti od Boga določeno število mučencev — a vse to gledati, sočutiti in sotrpjeti je vendarle strašno hudo.

Usoda naših izročenih fantov mi je noč in dan na srcu in v mislih — vse molitve se sučejo okrog njih. Pa, če je v večjo čast božjo, naj bo tudi to!

(V pismu dr. Jožetu Basaju 16. VI. 1945)

Kri se je prelivala, tudi kri našega naroda, in se, kakor slišimo iz domovine, še tako strahotno prelija, da nas srce boli. Naši fantje in možje umirajo deloma pod izreki

sodišč, deloma brez njih in s svojo krvjo namakajo našo zemljo. Kako lahko se v naši duši vpricho vsega tega porodi vprašanje: „O Bog, zakaj dopuščaš vse to?“

Tako pravimo, ker so pri tem prizadeti naši najdražji, očetje, bratje in sinovi, tisti, na katere je naš narod gradil upanje v lepšo bodočnost. Toda zakaj ljudje rajši ne vprašajo: „O, Bog, zakaj si dopustil, da je tvoj Sin v strašnih mukah svojo kri prelil?“

Bog je to dopustil, ker brez prelivanja krvi ni odpuščanja grehov. In tako smemo upati, da bo prelivanje krvi skupaj z Zveličarjevo prelito krvjo prineslo odpuščanje nam in vsem tistim, ki tako strašno greše.

Ce vdani v božjo voljo, podprti s Kristusovo milostjo in vsi skupaj v begunstvu in oni naši tam v domovini svoje trpljenje združimo s trpljenjem Kristusovim in zasluženjem Njegove presvete krvi, potem je ta prelita kri tekla in še teče v naše odrešenje, da bo vsaj tisto od nas, kar bo še ostalo, rešeno iz krempljev brezboštva in spoznalo zlohoto brezbožnikov, ki hočejo uničiti vse božje v nas.

(1. julija 1945, beguncem v taborišču v Lienzu)

Iz naše kronike

Cvetna nedelja, 9. aprila, je zbrala zelo veliko rojakov k obredom; žene in dekleta so spletle lične slovenske butarice.

Velikonočni obredi v cerkvi Marije Pomagaj: na cvetno nedeljo jih je vodil Jože Guštin, pri branju pasijona pastasodelovala lic Tine Selan in Frido Beznik;

večerno mašo na Veliki četrtek je s somaševalcema Antonom Bidovcem in dr. Juretom Rodetom vodil in pridigal Franc Šenk; napovedovalec je bil Bogdan Magister, berili sta brala Nevenka Jelenc in Tone Bidovec, pel pa je Mladinski zbor iz San Justa; češčenje Najsvetejšega — od 20. do 21. ure žene in otroci, od 21. do 22. ure dekleta, od 22. do 23. možje, od 23. do polnoči pa fantje;

opravilo velikega petka je vodil France Bergant z Jožetom Guštinom in Francem

Cukjatijem, ki je tudi pridigal; napovedovalec je bil inž. Janko Lavrič, berili sta brala Pavlinka Zupanc in Pavel Erjavec, pel je Mladinski zbor iz San Justa pod vodstvom Andreja Selana;

obred velikonočne vigije je vodil Jože Škerbec z Jožetom Guštinom in Francetom Šenkom; napovedovalec je bil Tone Rode, berila so brali Štefan Godec, Andrejka Vombergar, Janko Filipič, Danijela Avguštin, Marcel Brula in prof. Tine Vivod; pel je Gallus pod vodstvom Anke Gaser; na orglah je spremljal zbora vse tri večere prof. Ivan Vombergar;

dušni pastirji, ki niso vodili obredov, so spovedovali; udeležba rojakov je bila vse tri večere množična; prav tako tudi pri mašah na velikonočno nedeljo v vseh verskih središčih; po mašah je imela mladina velikonočna srečanja.

ZGODBA MILANA ZAJCA

rešenca iz jame v Kočevskem Rogu

Sumljiva pot

Misleč, da bomo šli v Italijo, smo se 29. maja 1945 v Vetrinju pripravljali na odhod. Zdelo pa se nam je nekoliko sumljivo, ko nam je pred molitvijo poročnik Gomilšek rekel: „Molimo za srečno pot, ker ne vemo, kam gremo!“

Po isti cesti, po kateri smo prišli, smo se pomikali mimo gomil odvrženega orožja. Angleži so nas spremljali z oklopnimi vozili in džipi. Čez Dravo smo šli po istem mostu, po katerem smo prišli. Potovali smo od osmih zjutraj do petih popoldne. Kljub temu, da je naše razpoloženje bilo mučno, smo spotoma prepevali.

Izročen Titovim komunistom

V Podroščici smo naleteli na Titove partizane, po večini Bosance, ki so nam pripovedovali, da so bili mobilizirani pred koncem leta 1944. Niso s prezirom gledali na nas; najbrž zato, ker smo imeli kraljevske kokarde. Rekli so nam, da so prišli po konje in vozove, ki smo jih vzeli mi.

Kmalu je pripeljal vlak, ki se je ustavil kakšnih sto metrov pred postajo. Iz njega so poskakali partizani in odšli v gozd. Hitro smo obvestili naše poveljstvo, pa so nam odgovorili, naj se ničesar ne bojimo, ker smo v angleškem transportu. Medtem so nas pričeli nalagati v vagone. Tudi konje so strpali. Ker se je Angležem zdelo, da se to vse prepočasi vrši, so nas začeli na surov način udrihati s kopiti.

Ko so zapirali vagon, so Angleži držali puške pripravljene za strel. Šele tedaj so se pojavili partizani, ki so nam takoj začeli groziti s smrtjo. Vlak je krenil proti tunelu, kjer se je za kakšne pol ure ustavil. Takrat so partizani začeli odpirati vagone in se valili vanje, nam nasilno odvezemali obleko, ure, pasove ter vse, kar je bilo količkaj vrednega.

Pretepanje v Kranju

V Kranju so nas nagnali iz vlaka. Bilo je huje od sodnega dne! Podili so nas izven Kranja v neko taborišče in nas natlačili na dvorišče. Ko smo čakali, kaj se bo z nami zgodilo, so privlekli 17-letnega domobranca Franceta Komana iz Dravelj. Začeli so mu z mašincem izbijati zobe ter ga fizično in živčno mučili, dokler mu partizanski komisar, ki je rekel, da je iz Vrhnik in se je boril na Primorskem, ni spustil rafala v glavo. Potem nas vse prisotne vpraša, če je med nami še kdo, ki hoče prostovoljno umreti. Moram poudariti, da je France Koman umrl miren in brez besede.

Ubitega so pustili ležati do drugega dne. Tisti dan je prišel komandant Kranja na konju in s psom, ki je takoj začel vohljati ubitega, nakar je komandant zbadljivo pripomnil: „Čudno se mi zdi, da pes voha izdajalsko kri.“ Najprej reče, naj mrtvega vržejo kar v stranišče, potem pa si premisli in zapove, naj ga zakopljejo na dvorišču.

Kmalu je pričelo zasliševanje in pretepanje. Iz vseh koncev so prihajali partizani, iskali med nami poznane domobrance in jih topli ter mučili. Najbolj divjaški je bil Maretov Žan iz Novega mesta; prav posebej, če je naletel na kakšnega Novomeščana.

Dne 1. junija so nas v spremstvu tankov in topov odgnali iz taborišča skozi mesto Kranj. Prebivalstvo nas je obsipavalo s psovki, vpilo, da smo izdajalci in ubijalci, ter nas spraševalo, kje smo pustili škofa Rožmana in Rupnika. Ko so nas pripodili na železniško postajo, so nas strpali v živinske vagone in nas med grožnjami in psovki obdelovali z bikovkami. Natlačili so nas 60-80 v vsak vagon, tako da smo ležali drug na drugem.

Vožnja proti Kočevju

Po kratki vožnji je vlak pripeljal do reke Sore, kjer je bil most porušen. Zato so nas nagnali iz vagonov in nas po stari navadi zopet med grožnjami in psovki mlatili z bikovkami. Prišli smo na cesto, ki vodi iz Kranja v Ljubljano. Tam so nas prevzeli hrvaški partizani, ki so z nami lepo postopali in nam dali celo vode, za katero smo prosili. Tako smo pripešali do Št. Vida, kjer so nas zaprli. Tu so začeli prihajati komunisti, ki so iskali svoje žrtve. Od tod so odvedli policijskega oficirja Hlebca. Jaz ga osebno nisem poznal. Drugi pa so mi povedali, da je kljub temu, da je bil ves pretolčen, šel vzravn in ponosno.

Okrog petih popoldne je pripeljal vlak iz Ljubljane in zopet so nas natovali kot v Kranju. Do Šiške se je vlak premikal čisto počasi in tiho, brez šuma in vpitja partizanov. Tu se je ustavil za kakšnih 20 minut. Prišli so neki civilisti in, ko so v nas prepoznali domobrance, so nas pričeli obsipavati s psovki.

Na ljubljanski postaji se vlak ni ustavil, ampak se je po nekaj minutah

vožnje ustavil izven postaje. Tu so nas zopet iztovorili. Takšnega sprejema še mi nismo pričakovali. Kot da je konec sveta: rjojenje, vpitje, razbijanje po vagonih in še hujše pretepanje. Tega zares ni mogoče popisati! Na zidu klavnice in okoli nje je bila množica ljudi, mi pa smo bežali na vso moč, kolikor smo jo premogli.

Zvoni avemarijo

Ker je bil most čez Ljubljano porušen, so nas pognali na drugo stran, kjer je čakal drugi vlak na nas. Ko smo se drug čez drugega drenjali v vagone in smo se vsi lovili za ročice, da bi se lažje vzpeli, so nas topli po rokah in nas tako prisilili, da smo drug drugega prerivali, da bi čim prej prišli notri. Ko so nas končno natovorili, je bil še dan. Čakali smo še kakšno dobro uro. Pričelo se je mračiti. Nekje je zvonilo avemarijo. Vsi smo začeli goreče moliti k Materi Božji. Zato so partizani razbijali po vratih in vpili, da nam tudi Marija ne more več pomagati.

Kmalu nato je vlak potegnil. Vozil je počasi, pa vse prehitro za nas, ki smo že slutili svojo usodo, čeprav smo bili natrpani kot vžigalice.

Milan Zajc, ko je še živel v Argentini. Na sliki stoje ob leve proti desni: Tone Rovar, Milan Zajec, salezijanec Janko Mernik ter Feliks Oblak.

Prihod v Kočevje

Lačni, žejni, izmučeni smo prišli v Kočevje točno ob času, ko je vzhajalo sonce. Ko so se vrata vagona odprla, smo izstopili čim hitreje smo mogli, ker smo že slutili, kakšen sprejem nas čaka. Privratih so stali srbski in hrvaški partizani, ki so se začudili, česa se bojimo. Razvrstili so nas štiri po štiri in nas je bilo toliko, da so prvi že bili v mestu, ko so ostali še stali na postaji. Računam, da nas je bilo okoli 1600. Z nami so šli po isti golgotski poti tudi četniki in hrvaški domobrani. Gnali so nas kot živino v zgradbo kočevske gimnazije. Vpili smo za požirek vode, pa ga nismo dobili. Polegli smo tako natlačeni, da ni bilo več prostega prostorčka. Še pred tem so nas zopet preiskali do gole kože.

Pet bratov na poti v smrt

Po desetih minutah so nas pozvali v sosednjo sobo na zajtrk. Na stopnicah srečam Janeza Lesarja iz Zagorice, ki mi je povedal, da so moji trije bratje na gimnazijskem dvorišču. Res, tam je bilo okrog sto domobrancev in med njimi moji bratje Tone, Nace in Stane; brat Janez pa je bil še v poslopju.

V izpraznjene konzerve so nam nasuli nekoliko nedokuhanega in neslanega fižola s pesnim listjem. Toda še tega nam niso dovolili jesti. Nismo še vsi dobili te čorbe, ko je padlo povelje, da se uvrstimo štirje po štirje.

Koračili smo skozi mesto, kjer je mrgolelo partizanov. Nobenega civilistani bilo; edino mlada deklica je stala za železniško postajo in žalostno gledala naš sprevid. Korakali smo po glavni cesti, čez Rinžo, mimo cerkve in gradu v Delavski dom.

Pred domom je bila baraka, v kateri smo videli kopico okrvavljene vojaške obleke. Nekdo reče: „Poglej,“ toda nobeden ni hotel povedati drugemu, kaj to pomeni.

Stopimo v poslopje in jaz grem v prvo sobo na desni. Nasproti je bila druga soba, v kateri je bila gomila bodeče žice, ki je že bila nasekljana na nekako tri pedi dolge komade. Lahko rečem, da je kup bil visok nad en meter. V poslopje so prišli tudi moji trije bratje.

Takoj so postavili pred vrata stražarje, ki so se začeli surovo, da ne rečem zverinsko obnašati. Znova so nas preiskali in morali smo oddati že itak prazne torbe. Istočasno so nas začeli vezati po dva skupaj. Imel sem zavojček cigaret „Morava“ in sem partizana poprosil, da mi ga pusti. Ko me je zavezoval, mi je še tistih nekaj cigaret vzel rekoč: „Zdaj greste v angleško taborišče, kjer boste imeli vsega zadosti.“ Zaslišali smo kamione in takoj so nas začeli nalagati nanje.

Pot na morišče

Vsakega so z žico zvezali tako, da so roke bile na ledju in se je žica zajedala v meso. Lakte so nam stisnili skupaj, da je zares bolelo. Jaz sem se izmikal tako, da sem bil v naši sobi zadnji zvezan. Zvezali so me skupaj z redovnikom Tonetom Hočevarjem iz Ambrusa, za menoj pa je bil Tone Žagar iz Dobrega polja. Ko smo že bili povezani, so nas topli, grozili s streljanjem in repetirali mašinke.

Edino, kar mi je ostalo, je bila svetinica Matere Božje in Srca Jezusovega, ki sem jo imel zataknjeno za žep srajce. Priporočil sem se Materi Božji, da me čuva. Kamion je pripeljal do vhoda v poslopje tako, da nikdo ni mogel nikamor drugam kot naravnost na kamion. Pri nalaganju so nam pomagali s kričanjem, grožnjami in udarci.

Jaz sem bil na drugem kamionu; na dvorišču jih je stalo šest. Na vsakem kamionu so bili po štirje partizani, ki so nas spremljali in vzporejali z bikovkami. Bilo je nečloveško: po dva sta morala sesti, druga dva leči na trebuh in tako so napolnili vrsto za vrsto kot z drvmi.

Nato so avto pomaknili na stran, da so lahko natovorili druge. Želel

sem si videti brate in sem jih opazil. Dvojčka Tone in Nace sta bila zvezana skupaj, Stane pa je bil zvezan z Lojzetom Križnikom iz Kostanjevice. Tudi bratje so mene opazili, ker sem se na kamionu vzpenjal, kolikor sem le mogel. Nje so natovorili na četrti kamion. Z nasmeškom so mi povedali vse, kar so hoteli: Naj bom miren, saj se bomo videli na drugem svetu, kjer bo bolje...

Brata Jožeta nisem videl. Bil je v skupini za nami in je v Kočevskem Rogu padel v isto brezno kot jaz in bratje — mi predpoldne, on popoldne.

Dne 2. junija 1945 je bilo tako krasno pomladansko jutro, kot ga do takrat nisem doživel. Kamioni so se razvrščali tako, da so tisti, ki so bili poprej zadnji, sedaj bili prvi. Vozili smo se skozi Kočevje, Rudnik, Žalne in nato po cesti Kočevje-Črnomelj. Vožnja je trajala približno 30 do 40 minut. Med vožnjo so nas preteпали in smo morali peti. Poslednja pesem, ki so jo slovenski domobraneci peli na poti v smrt, je bila: „Češčena si, Marija, je angelski glas; bo zadnja ura bila, Marija, prid' po nas!“ Ta pesem krvnikom seveda ni bila po volji. Hotelo so, da bi peli „Nabrusimo kose“ ali

„Triglav, moj dom“. Teh pesmi pa mi nismo hoteli peti.

Kamioni niso vozili posebno hitro. Ko smo dospeli z ravnice v gozd, se je kamion nekolikokrat za nekaj minut ustavil. To pa zavoljo tega, ker cesta ni bila zadosti široka in smo se srečavali s kamioni, ki so se vračali. V njih sem opazili obleko domobrancev, ki so že bili pobiti.

Ko smo se približali strelišču, smo slišali streljanje s strojnimi in puškami in hreščanje bomb; ko pa smo se približali še bolj, smo slišali divje krike krvnikov in končno krike ranjenih domobrancev, ki so rotili za pomoč. Klicali so Boga in Marijo, saj jim nihče drugi ne bi več mogel pomagati ali uslišati, ker so gozd na gosto zasedli najbolj zanesljivi komunisti. Stokali so tudi tisti, ki so ležali na tleh kamiona in morali prenašati težo onih, ki so bili nametani preko njih. Tedaj se je oglasil domobranec iz Notranjih goric pri Brezovici, oče petero otrok, in nas tolažil, naj bomo mirni in zbrani, čeprav gremo v smrt, ker tudi on to vse vdano trpi. Za sebe lahko rečem, da se nisem bal smrti, temveč mučenja.

Vse to se je dogajalo na prvo soboto 2. junija leta 1945. Zato je že

omenjeni Tone Hočevnar rekel: „Ne-koč smo prve sobote hodili k obhajilu, danes pa nas bo obhajala sama Mati Božja Marija.“ Celo partizani so po teh besedah umolkneli in niso delali nikakšnih pripomb...

Živega koljejo...

V strahu smo pričakovali, kaj bo. Ko pa smo prišli na mesto, je bilo vse še bolj strašno kot smo pričakovali. Avto je vozil po vijugasti poti in ponekod tudi v strmec. Ustavil se je v ozki dolinici, po kateri se je prožila pot z majhnim padcem. Tedaj se vrata kamiona odpro in med strahotnim krikom so nas pričeli vleči za noge iz kamiona — skoraj napol mrtve, ker smo bili premečkani; saj smo ležali drug čez drugega.

Komunisti so imeli svoj posel vnaprej in do podrobnosti odrejen. Ena skupina je imela nalogo, da nam reže vezalke in sezuva čevlje; pri tem ni bilo važno, če so nož zasadili tudi v nogo. V bližnjem grmovju je bilo mnogo pasov, s katerimi so nas v koloni zavezovali.

Prvo, kar me je pretreslo, ko so me zvalili iz kamiona na tla, je bil ta prizor:

Nekaj metrov pred menoj je sedel polnoma nag domobranec, okoli katerega se je vrtel partizan z velikim nožem in ga zbadal tako, da mu je kri brizgala iz vsega telesa. Bil je že slep. Partizan mu je oči že iztaknil. Roke je imel zvezane za hrbtom. Vse je mirno prenašal. Nisem mogel slišati niti besele pritožbe. Sedel je — ne sključen, temveč z glavo pokonci.

Na morišču

Partizani so bili brez suknjičev, z zavihanimi rokavi. Eni so imeli v rokah velike zavihane nože, drugi brzostrelke in puške preko ramen. Šli smo skozi takšno vrsto partizanov, ki so nas mlatili. Imeli so dolge lase in divje oči. Govorili so južnjaško

Spominska maša v Rogu leta 1993 (Foto: Marjan Šušteršič).

— srbsko ali hrvaško. Krive nože so imeli nasajene na precej dolge držaje. Oficirji so jih priganjali, da bi nas čim bolj brezdušno mučili.

S ceste smo krenili na levo. Po poti smo morali sedati in se zopet dvigati, korak nazaj, korak naprej in po komandi rjuti: „Kopa, jama, seno, slama!“ Kaj je to pomenilo, še danes nimam pojma.

Spremljali so nas v dvoredu, a v gozdu je itak bilo polno partizanov, ki so nas zmerjali in tolkli. Nekateri med nami so prišli do jame že napol nezavestni.

Nekako 30 metrov pred jamo so nas razvezali in vsi smo se morali čim hitreje sleči do golega. Kljub temu se je nekaterim le nekako posrečilo, da so ohranili kakšen košček oblačila. Ko smo že bili popolnoma nagi, so nam zvezali roke za hrbtom. Potem so nam partizani z noži in batinami kazali pot h grobu.

Jaz sem se slekel do nagega, vendar sem zadržal srajco. Nekateri so pribežali do jame iznakaženi in brez oči, ker so jih partizani z velikimi noži bodli celo v glavo. In ko so nož zabodli v meso, so rezilo vrteli sem in tja, tako da so nekateri imeli glave popolnoma izmaličene. Takšne, napol mrtve, smo morali mi vleči s seboj do jame.

Pot do jame so naredili tako, da so izsekali grmovje, ki je rastlo okoli nje in je bila posuta z razbitimi steklenicami, tako da smo si porezali še noge, ko smo prišli do brezna. Kakšen bo grob, si še nisem mogel predstavljati; samo streljanje sem slišal. Ko so me nagnali, da bežim, sem se podviral, kolikor sem mogel, ker so me z obeh strani tokli. Ko sem pribežal do jame, sem opazil skupino partizanov, ki so vanjo streljali še napol žive domobrance in metali bombe, da je sevalo in grmel kot ob hudi uri.

Živ v grobu

V breznu nas je ostalo osemnajst živih. Ležali smo nakopičeni v stranskem rovu, ker nas je zeblo tako, da smo šklepetali z zobmi kljub temu, da je bil mesec junij. Povrhu smo bili brez obleke, žejni in lačni. Brezno je bilo zgoraj mnogo bolj ozko kot na dnu. Na dnu je ležalo približno 80 cm debelo

deblo. Tisti, ki smo imeli še kaj moči, smo slačili mrtve, ki so imeli na sebi še kaj cunj in si jih oblačili, ranjence pa obvezovali. Če smo le mogli, smo vsakemu osvobodili roke; samo tistim, ki so ležali na sredi brezna, tega nismo mogli, ker so tam partizani streljali s strojnicami in metali granate.

Med nami so bili tudi vojni kurati ki so peli pogrebne psalme in molitve. Bilo je grozljivo poslušati te glasove v slovenskem in latinskem jeziku. Mnogi izmed njih, ki so umirali, so na ves glas molili: „O Bog, odpusti jim, saj ne vedo, kaj delajo!“ Niti ene psalme ni bilo v breznu slišati.

Streljanje je trajalo od 2. junija in ves dan do nedelje 3. junija, v ponedeljek pa samo predpoldne...

Zrelo brezna so partizani stražili noč in dan. Celo ponoči so v jamo streljali in metali granate. Stokanje in vpitje na pomoč umirajočih je bilo nepopisno.

5. junija je zunaj jame nastala popolna tišina. Nas pet, ki smo bili lažje ranjeni in smo lahko hodili, smo čakali samo trenutka, ko bi lahko iz brezna ušli. Tretjega dne smo našli še en stranski rov, ki je bil dolg približno 10 metrov; toda iz njega ni bilo izhoda.

Enemu izmed nas se je posrečilo, da se je priplazil do roba brezna, kjer pa so ga zgrabili trije partizani in vprašali: „Kaj si? Rupnikovec ali Nedičevce?“ Odgovoril je: „Domobranec sem!“ Čez 10 minut je brez streljanja padel nazaj v brezno — mrtev. Zaklali so ga. Tako smo ostali še štirje, ki smo lahko hodili.

Skupni grob minirajo

Z Vinkom Mravljetom sva okrog stene kapnikov napravila zaklonišče tako, da smo spredaj naložili pet, šest mrtvih domobrancev, ki bi nas ščitili. Mi živi v breznu smo lahko dobro videli partizane, ker jim je sonce razsvetljevalo obraze, mi pa smo bili v temi. Seveda si jih nismo preveč ogledovali, ker smo se zbal, da bi nas opazili. Potegnili smo se zopet v rov in samo čakali, kaj se bo končno zgodilo. Še pogovarjali se nismo mnogo, ampak samo premišljevali. Še moliti se nam ni dalo; samo od časa do časa smo zmolili: „Spomni se, premila Devica Marija!“

Kmalu zatem, ko so vrgli v jamo zaklanega domobranca, je zunaj bilo slišati prekopavanje in vse je kazalo, da bodo rob brezna minirali. Ni še minilo pol ure in že je grmel in v brezno so padale velike stene in kamenje na umirajoče domobrance. To se je ponovilo še štirikrat, ker je bilo pet detonacij. Enemu izmed nas je zaradi zračnega pritiska počil ušesni bobenček.

To se je dogajalo 5. junija predpoldne. Naš rov ni bil povsem zasut, ker je bila jama na dnu precej široka. Trupla so bila pokrita s kamenjem; toda ne popolnoma, še vedno je bilo slišno hropenje umirajočih. Nato so nametali še bombe, ki so tako zadimile, da sploh ničesar nismo mogli videti.

Vedno manj živih

Iz rova smo prisluškovali, da bi ugotovili, če je sploh še kakšna možnost za rešitev ali ne. Ko se nam je zdelo, da se spušča noč, smo se začeli pripravljati za izhod iz brezna. Mislili smo, da je to zadnja noč, ko bi se morebiti lahko rešili. Bili smo že preveč izčrpani. Kljub vsemu se nismo preveč vznemirjali. Lahko rečem, da smo bili celo popolnoma mirni, čeprav smo se zavedali, da lahko ostanemo tu zakopani.

Vem, da sem tistega večera poskušal zlezti iz brezna, toda čim sem se malo vzravnal, sem padel v nezavest. Prebudil sem se šele naslednje jutro. Bil sem prepričan, da so se drugi rešili in da sem ostal sam med mrtvimi. Pa se zaradi tega nisem vznemirjal. Začel sem se z rokami in nogami plaziti naprej in sem še kar hitro prišel na svetlobo. Med potjo sem naletel na mrtvega Vinka Mravljeta, nato na drugega in še na tretjega. Vsi so bili mrtvi. Eden, ki je bil iz Rudnika pri Ljubljani — imena ne vem, ker smo ga v jami zvali „Rudnik“ — je bil še živ in je poleg odprtine čakal, kako bi lahko prišel ven. Ko me je zagledal, se je začudil, ker je bil prepričan, da sem že mrtev. Rekel mi je, da je zunaj straža in da od časa do časa še vedno mečejo granate v brezno. To jutro so vrgli v brezno še tri ranjence.

Drevo in brezno

ALOJZ REBULA

Petdeset let dreves, starih smrek in bukev. Petdeset let skal, v zlenih oklepih mahu. Petdeset let pragozdne tišine. Še več, petdeset let zelene grožnje. Čudni gozdarji so hodili oprezovat, kaj nekaj neprenehoma grozi iz vej, iz podzemlja, Ali kakšna skala ne šepče kaj. Ali ne bo ušlo kaj kakšni veji...

Zakaj to, te smreke in bukev, to skalovje, to je bil Kočevski Rog; beseda — tabu, da je še izgovoriti nisi smel.

Zdaj, med mašo slovenskega metropolita, dva grozda zvočnikov, ki se s svojimi jeklenastimi jagodami bleščita vsak na eni strani jase, nosita pesmi in molitve čez večtisočglavo množico in čez prostrani gozd, čez kilometrsko kolono avtomobilov, morda dol do Kočevja.

Človeka zamika, da bi se zamislil ne samo v okrutnost, ampak tudi v idiotstvo nekega režima.

Ko da ni bilo zapisano z besedo, ki ne bo prešla: „Vse, kar je skrito, bo nekoč očito.“

V sceneriji visokih smrek in bukev dobiva božja beseda nekakšno kozmično odmevnost.

Beseda iz molitve: „Bog, tvoji so živi in mrtvi...“ Beseda iz Stare zaveze: „Duše pravičnih so v božji roki...“ Beseda iz Pisma Rimljanom: „Če smo

Kristusu postali podobni v njegovi smrti, mu bomo tudi pridruženi v njegovem vstajenju.“

Gre čez nas bolj vstajenski ali kalvarijski val?

Kristusu podobni v njegovi smrti...

Kje je kdaj slovenski človek umiral bolj podoben Kristusu kakor tamle, ob breznu, na vrhu vzpetinice med drevesi, ko je bos in slečen, z rokami, črnimi od žic v zapestjih, pretepen in opljuvan, s kakšnim porezanim ušesom ali razlitim očesom moral pokazati zobe, če bi bilo kaj zatega za zbiti, potem počepniti proti breznu in se prepustiti rafalu... In kako bi mogel biti bolj podoben Kristusu, kakor ko je spodaj, med umirajočimi — večina so padali tja še živi — molil kakor Kristus na Kalvariji: „Oče, odpusti jim, saj ne vedo, kaj delajo...“

Zadnji dokaz, da slovenske protirevolucije ni rodila razrednost, ampak (pustimo ob strani vprašaje politične perspektivnosti) vera, kakor je neka druga vera, nezmožna molitve, rodila revolucijo.

O tem ima ta dan pričo z imenom in priimkom: nastopi v kulturnem programu po maši: France Dejak, ki je s skokom v brezno za sekundo prehitel morilčev rafal. Padel dol ranjen

kakor v dolino iz gumija in zaslišal tovariša: „Umakni se, drugače bo naslednji padel nate in te ubil.“ In se je umaknil in od jutra do polnoči čakal in potem splezal po tistem znamenitem drevesu, ki se je ob miniranju poveznilo v brezno — tem fizikalnem dokazu, če ga hoče kdo prav imeti, da Bog je...

Pozneje se ob breznu, ko gledam vse tiste luči, ki gorijo tam — kakšna ljubeča roka je ponesla lučko skoraj do dna — približa Slovenec iz Argentine:

„Ali ta strahota ne presega človeške pameti?“

„Ja,“ potrdim, „to je, kakor če se v astronomiji zamisliš, kaj na primer pomeni razdalja milijon svetlobnih let, ko luč naredi 300.000 kilometrov na sekundo... Možgani ti omagajo... S konca računa se ti zareži blaznost.“

„Ali to zlo ne presega človeške mere?“

„Saj, kakor je drevo, ki je čudežno obviselo v breznu, dokaz za obstoj Nekoga, tako je brezno dokaz za obstoj nekoga drugega... V Rogu v sata na res ni treba verjeti. Vidiš ga, kakor kje najdejo mamutovo okostje...“

Ko se proti večeru vračamo, odpremo radio, da bi slišali, kako je ljubljanska postaja registrirala ta shod od osem do deset tisoč ljudi (kakih tisoč več kot lani) pri maši slovenskega metropolita v spomin največje tragedije v tisočtristoletni zgodovini našega naroda. Niti besede. Zvemo pa, da je Kučan obiskal neko gasilsko veselico kaj vem kje.

Rešen

Dan je minil v čakanju, da bi se rešili iz jame. Žejo smo tešili tako, da smo lizali kapnike, ustnice pa smo si močili z lastno vodo. Glad smo potolažili z drobcami mesa mrtvih domobrancev.

Ko se je pričelo nočiti, sem „Rudnika“ pregovarjal, da bi zlezla ven. Ni mogel. Počutil se je povsem oslabiljenega. Jaz sem splezal na drevo, ki je ob miniranju padlo v jamo. Ko sem zlezel iz brezna, je bila že tema. Pri odprtini je bilo toliko muh, da sem imel občutek, kot da me hočejo potisniti nazaj v brezno — tako so se zaletava-

le vame. Slišal nisem ničesar, ker mi je v glavi vse vrelo. V grmu pred breznom je bil nekdo obešen za noge. Umaknil sem se mu in drsal navzdol. Ne morem popisati, kako sem vdihoval sveži zrak. Šel sem počez skozi gozd in srečaval divje prašiče, ki pa me niso vznemirjali. In tudi bal se jih nisem. Strah me je bil samo pred komunisti.

Skrivač

Drugi dan popoldne med 4. in 5. uro sem prišel do vasi Koblere. Med potjo sem si žejo gasil z roso in žvečil kislico. V Kobleru blizu Kočevja je bilo

polno komunistov. Počakal sem, da se je znočilo, in se v mraku približal vasi. V neki hiši sem dobil jajce in krompir. Od tod sem odšel v vas Otavice, kamor sem prišel okoli druge ure ponoči. Sprejela me je zelo dobra družina, kjer sem pet dni počival in se krepil.

Iz brezna sem se rešil dne 6. junija 1945 okrog devetih zvečer. Potem sem se do 1. aprila 1946 skrival po dolenjskih gozdovih. Tedaj sem preko Ljubljane, Brezovice, Vrhnike in Horjula odšel v Trnovski gozd. Prekoračil sem mejo in dne 4. aprila 1946 prišel v Gorico.

MISLI k bogoslužnim berilom

na nedelje
in praznike
v JUNIJU

STANKO FAJDIGA

Binkošti
4. junij

Pomen binkoštnega dogodka je povzet v glavni prišnji: „Sveti Bog, po binkoštnih skrivnostih posvečuješ svojo Cerkev, razširjeno med vse narode in ljudstva. Pošlji Svetega Duha po vsem svetu.“ Sveti Duh je duša krščanske skupnosti, ki prinaša evangelij Jezusa Kristusa, mu daje učinkovitost ter nas uvaža v razumevanje njegove skrivnosti. Sad Duha je rast v dobrih delih, vliva nam moč, potem ko nam je prenovil srce. Današnji praznik, s katerim zaključujemo velikonočni čas — ki nas je vabil k premišljevanju in poglobljanju v skrivnost Gospodove smrti in vstajenja — naj nam postane izhodišče za napredovanje, za katero si moramo prizadevati vsak dan v letu, vsak dan v življenju, ob nedeljah in delavnikih, ob mirnih in napornih dneh. Misli, dejanja, želje in besede morajo sedaj nositi „odtis“ smrti in vstajenja Gospoda — novega življenja, katerega vir je prav Sveti Duh. Gre za življenje, ki se je odvrnilo od greha in poteka v ljubezni in ima upanje v Duha, ki nas vodi in spodbuja.

Vsi so napolnjeni s Svetim Duhom začeli govoriti

Berilo iz Apostolskih del (Apd 2, 1-11)

Jezusova obljuba se spolnjuje. Odlomek, ki govori o prihodu Svetega Duha na binkoštni praznik, ima dva dela. V prvem (vv. 1-4) govori o daru Svetega Duha, v drugem pa o narodih, ki so se zbrali v Jeruzalemu. Pripoved spominja na pripoved o babilonskem stolpu v začetku Svetega pisma. Kakor sta tam človekova svojeglavost in napuh povzročila neenotnost in nerazu-

mevanje, tako božji Duh povezuje in ustvarja skupnost.

V enem duhu smo bili vsi krščeni v eno telo

Berilo iz Prvega pisma apostola Pavla Korinčanom (1 Kor 12, 3b-7, 12-13)

Edinost, ki jo ustvarja Sveti Duh, ne pomeni uniformiranosti. To apostol Pavel naglašja Korinčanom. Edinost izvira iz dejstva, da smo vsi krščeni v enem Duhu, ki presega vsako socialno in rasno razliko in da v istem Duhu verujemo, da je Jezus Gospod (=Bog). Vendar pa se ta edinost kaže v bogati raznovrstnosti darov. Vsak dar ne posvečuje le posameznika, ampak je dan v korist skupnosti in z namenom, da skupnost gradi. Izraz pravega božjega Duha je čut za skupnost.

Kakor me je Oče poslal, vas jaz pošljem in dajem Svetega Duha

Iz svetega evangelija po Janezu (Jn 20, 19-23)

Prvič so bili apostoli deležni Svete-

ga Duha že na veliko noč zvečer. Kakor Sveto pismo na svojih prvih straneh opisuje Boga, ki ustvarja človeka in vanj dihne svojega duha, da bi živel, tako evangelist Janez predstavi Jezusa. Božji Duh je Duh Jezusa Kristusa. Apostoli in z njimi vsi krščeni ga prejmejo kot Dar in Poslanstvo. V moči Svetega Duha so apostoli nosilci Jezusovega odrešenja, ki se razodeva v odpušcanju grehov. Sveti Duh daje življenje, ki ne mine.

Sveta Trojica

11. junij

Na Sveto Trojico, Očeta, Sina in Svetega Duha, vedno naslavljamo našo molitev in njej se tudi zahvaljujemo. Ne gre za neko oddaljeno in megleno skrivnost, ampak za živo resničnost, ki nam je blizu, čeprav za naš razum njeno bistvo ostaja skrivnost. To skrivnost nam je približal naš odrešenik Jezus Kristus, edinorojeni božji Sin. Kristus nam je

tudi poslal „Duha ljubezni“, ki nam daje nadnaravno življenje, podobno življenju treh božjih oseb. Skrivnost Svete Trojice presega sposobnosti našega razuma, toda po vzoru Svete Trojice smo ustvarjeni, zato imamo nekakšno njeno „izkušnjo“. Ta je sedaj skrita, toda v trpljenju in upanju že hodimo in težimo proti „polnemu spoznanju“ Boga, ki je „ljubezen, resnica in življenje“.

Božja modrost je večna

Berilo iz knjige Pregovorov (Prig 8, 22-31)

Berilo iz knjige Pregovorov opisuje božjo modrost. Bog je večni. Je pred vsem, kar biva, saj je on vse ustvaril v svoji brezmejni ljubezni in modrosti. Živimo v območju njegove modrosti in jo vsak dan okušamo. Vse, kar je utvarjeno, odseva božje bistvo in ga tako razodeva. Ko se srečujemo s stvarstvom, z naravo, s človekom, je to priložnost, da priznamo in občudujemo tudi Boga — njegovo modrost in ljubezen.

K Bogu po Kristusu v ljubezni Svetega Duha

Berilo iz Pisma apostola Pavla Rimljanom (Rim 5,1-5)

Vsa odrešitvska zgodovina govori, da je Bog „Bog za nas“. V polnosti je to razodel šele božji Sin Jezus Kristus s svojim življenjem in s poslanjem Svetega Duha. Ko nas Bog odrešuje, se kaže v svojem delovanju kot Bog, Oče, Sin in Sveti Duh. Odlomek našteva dobrine, katere uživajo tisti, ki jih je troedini Bog opravičil: mir, deležnost božje milosti, upanje na božjo slavo, božjo ljubezen in darove Svetega Duha. Odtod veselje in upanje tudi v preizkušnjah.

Duh oznanja, kar ima Sin od Očeta

Iz svetega evangelija po Janezu (Jn 16, 12-15)

Troedini Bog se postopoma razodeva v zgodovini sveta in v naši osebni zgodovini. Pred svojo smrtjo Jezus apostolom zatrjuje, da bo še naprej deloval po Duhu, ki ga bo poslal. Pravzaprav bo šele Sveti Duh omogočil prav spoznati Jezusovo skrivnost: njegove besede, dela, življenje. Sveti Duh v vsakem izmed nas in v svetu na ta način proslavlja Kristusa. Kristus pa proslavlja (oznanja, razkriva) Očeta. Skupno je torej razodevanje, ki ima svoj vir v Očetu, uresniči se v Sinu, dopolnjuje pa ga Sveti Duh v vsakem izmed nas.

Sv. Rešnje telo in Rešnja kri

18. junij

Evharistija, kakor s tujo besedo imenujemo skrivnost svetega Rešnjega telesa in krvi, je spomin na veliko noč. Ko rečemo spomin, ne govorimo o preprostem pomnjenju, ampak o resnični navzočnosti Kristusa v skrivnosti sv. evharistije. Ko obhajamo evharistijo, darujemo žrtev nove zaveze, obnavljamo žrtvovanje na križu, na katerem se je Kristus daroval kakor brezmadežno jagnje. Evharistija je zakrament ljubezni, spomin Jezusove zadnje večerje. Oltar je miza naše večerje. Tu prejmemo hrano za pot skozi življenje, da bi srečno

prišli na večerjo večnega življenja, kamor smo povabljeni. Ob oltarju se srečujemo z brati in sestrami, s katerimi smo po Kristusu daritvi njegovo ljudstvo. Povezani smo v isti veri in ljubezni, ki jo predstavljata en kruh in en kelih. Končno je v svetem Rešnjem telesu kot posvečenem kruhu resnično navzoč Kristus, ki je obljubil, da svoje Cerkve ne bo nikoli zapustil. Jezusu, skritem v tabernaklih naših cerkva, izkazujemo češčenje in zahvalo. Enkrat na leto pa ga v skladu s plemenitim izročilom naših prednikov na slovesen način počastimo s procesijo ali s kakšno drugo obliko javnega češčenja.

(Slovensko procesijo sv. Re-

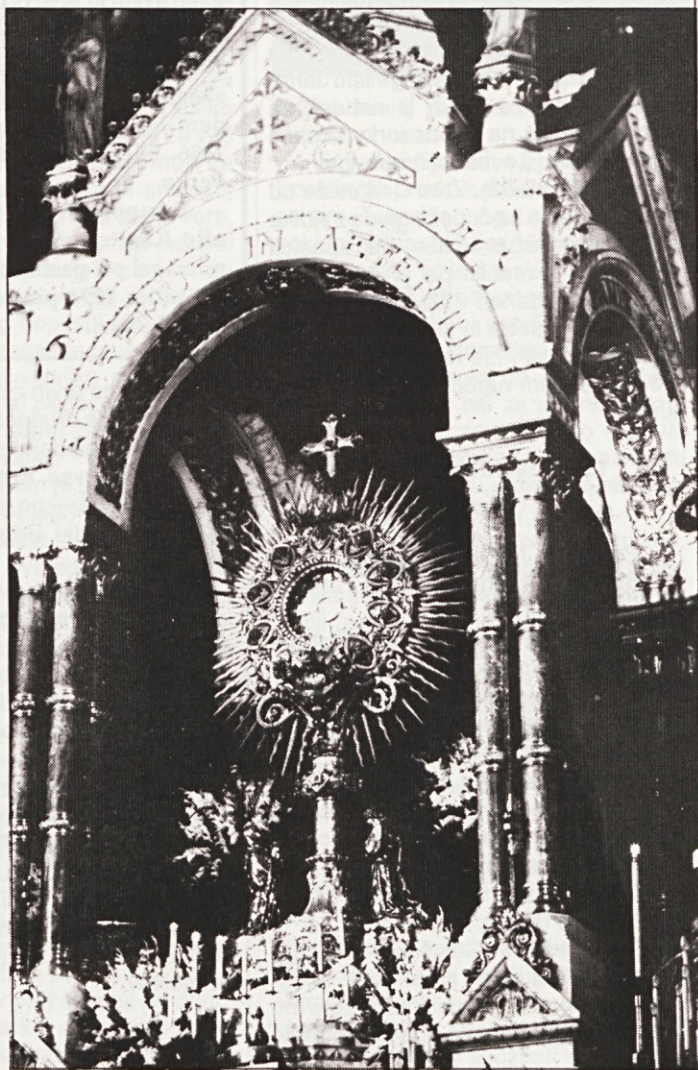
šnjega telesa bomo imeli v Buenos Airesu v nedeljo, 25. junija, po parku don Boscovega zavoda v Ramos Mejiji.)

Melkizedek daruje kruh in vino

Berilo iz prve Mojzesove knjige (1 Mz 14, 18-20)

Jeruzalemski kralj Melkizedek, ki sreča Abrahama, je opisan kot „duhovnik Boga Najvišjega“, torej Abrahamovega Boga. Abrahama blagoslovi in Bogu daruje zahvalno daritev kruha in vina. V dejanju daritve se razkriva vera v božjo dobroto in skrb, pa tudi zavest pripadnosti in življenjske povezanosti z Bogom. Melkizedek je hkrati tudi podoba edinega resničnega kralja in srednika-duhovnika: Jezusa Kristusa, učlo-

Velika monštranca v cerkvi Najsvetejšega zakramenta v Buenos Airesu (Foto: Marijan Šušteršič).

večenega božjega Sina.

Kadar jemo kruh in pijemo kelih, oznanjamo Gospodovo smrt

Berilo iz Prvega pisma apostola Pavla Korinčanom (1 Kor 11, 23-26)

Zakaj prihajamo k maši? Je to samo navada, zapoved, običaj...? Apostol Pavel vernikom približno 20 let po Jezusovi smrti izroči evharistično daritev kot ponavzočitev in spomin Jezusove odrešilne daritve. Namen Jezusove velikonočne daritve ni socialna in narodna rešitev, ampak osvoboditev in rešitev iz greha. Tako vsaka sveta maša razodeva samo bistvo Jezusovega poslanstva in našega upanja. kakor so Judje vsako leto praznovali rešitev iz Egipta, tako naj bo Jezusova daritev nov spomin in znamenje božjega reševanja.

Vsi so jedli in se nasitili

Iz svetega evangelija po Luku (Lk 9, 11b-17)

Jezus nasičuje. Čudež pomnožitve kruha v puščavi je po evangelistu Janezu znamenje za „kruh iz nebes“, za Jezusa. Jezus na to opozori v svojem znamenitem „evharističnem govoru“ (prim. Jn 6, 26-58). Zato Cerkev že od vsega začetka na čudeže gleda z vidika evharistije. Jezus ukaže, naj apostoli dajo jesti, v resnici pa je on tisti, ki daruje. Tudi danes v Cerkvi odmevajo Jezusove besede in kretnje: „je vzel“, „je blagoslovil“, „je razlomil“, „je dal“. Po Jezusovem naročilu Cerkev deli ta kruh.

12. navadna nedelja

25. junij

Prerokba Jezusove smrti na križu

Berilo iz knjige preroka Zaharija (Zah 12, 10-11)

Odomek je iz drugega dela Zaharijeve knjige. Prerok govori o zmagovitosti boju proti sovražnim narodom. Toda sredi tega boja vidi veliko žalovanje. V besedah „Ozirali se bodo nanj, ki je bil preboden“ zaslutimo žrtev Jezusa Kristusa. Pot do rešitve se ne more izogniti žalovanju, usmiljenju in molitvi.

Po krstu smo Kristusovi

Berilo iz Pisma apostola Pavla Galačanom (Gal 3, 26-29)

Apostol Pavel Galačane opozarja, kako bi jih krst moral spremeniti. S krstom jih je Jezus pritegnil k sebi, zato mu morajo omogočati, da jih tudi notranje

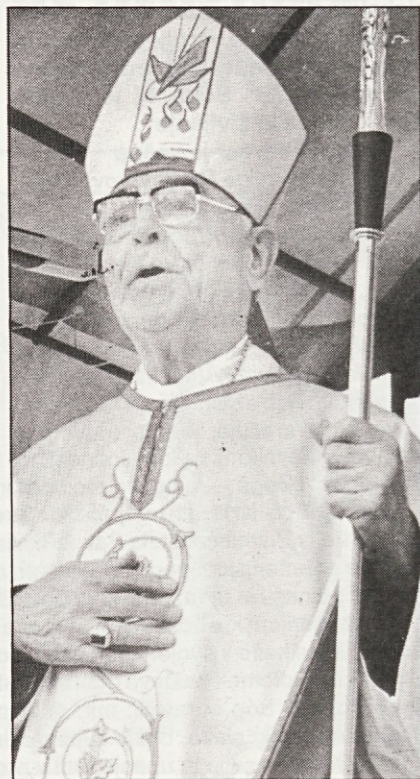
Mons Alojzij Turk, **upokojeni beograjski nadškof**

20. aprila je umrl v duhovniškem domu na Lepem potu v Ljubljani upokojeni beograjski škof Alojzij Turk. Pokopali so ga 24. t. m. v Ločni.

Rojen je bil 21. novembra 1909 v Ločni v župniji Prečna, mašniško posvečenje je prejel 8. julija 1934 v ljubljanski stolnici, po posvečenju pa je odšel v pomoč k svetniškemu škopsko-prizrenskemu škofu Janezu Gnidovcu, o katerem je leta 1992 izdal življenjepis pri Mohorjevi družbi.

Po drugi svetovni vojni se je za dobra tri leta vrnil v Slovenijo, nato deloval v Beogradu kot urednik Blagovesti in pastoralni pomočnik škofa Bukatka. Po njegovi smrti je bil leta 1980 imenovan in posvečen za beograjskega nadškofa. Škofijo je vodil sedem let, do svoje upokojitve 16. 12. 1986. Njegov naslednik je dr. Franc Perko.

Po upokojitvi se je preselil v župnijo Kapitelj v Novo mesto, kjer je pomagal pri pastoralnem delu in tam 17. julija 1994 praznoval biseromašniški jubilej.

oblikuje. Eno prvih znamenj Jezusovega duha pa je drugačen odnos do ljudi. Na vse naj gledajo z očmi Jezusa, ki hoče odrešiti vse. Kot božji otroci, smo z vsemi ljudmi — ne glede na razlike — med seboj bratje. Bog nas v Jezusu vse ljubi in rešuje.

Jezus napove svojo smrt

Iz svetega evangelija po Luku (Lk 9, 18-24)

Kako do sreče? Kako do odrešenja? Je v to pot vključeno tudi trpljenje, odpoved, žrtev? Jezus svojim učencem jasno pove, da tudi njega — božjega maziljenca — pot vodi skozi trpljenje in smrt. Vera, ki jo sprejemajo apostoli, zato zahteva tudi pripravljenost na križ in žrtve. Toda na koncu poti je življenje. Dostikrat ta nauk o križu težko razumemo. Jezus je o njem spregovoril po molitvi. Tudi nam bo to uganko pojasnila molitev. ●

Praznik Srca Jezusovega

Petek, 23. junij

Praznik Srca Jezusovega je praznik božje ljubezni. Ta je doseglja svoj vrhunec, ko je Bog daroval svojega Sina, ki je ljubil svet tudi s človeškim srcem. Človeško srce si je privzel kot orodje neskončne božje ljubezni. Iz tega srca so izšle vse dobre misli in hrepenenja, dejanja in besede, vse do poslednjih besed na križu. Ljubezen tega srca objema vse ljudi in vse stvarstvo.

Tapraznik nas vabi, naj bi vračali ljubezen za ljubezen; se posvetili, izročili Jezusovemu srcu, mu zadoščevali ne le za svoje grehe, temveč tudi za grehe drugih. Vsak prvi petek v mesecu nas vabi, naj na vse to ne pozabimo.

Slovenski mučenec LOJZE GROZDE

ANTON STRLE

Zemeljski ostanki Lojzeta Grozdeteta počivajo — pričakujoč veličastnega vstajenja — tam blizu njegovega rojstnega kraja, v Št. Rupertu, kjer je bil pokopan 25. februarja 1943 ob štirih popoldne. To je pokrajina, ki jo je Lojze zelo ljubil in ki se mu je v svoji lepoti zdela ena sama pesem, katere skladatelj je Bog sam. — Pogreba se je udeležila množica ljudi, ki so se v srcu Lojzetu zaupljivo priporočali v priprošnjo, v živem prepričanju, da njihove molitve ne potrebuje, ker je že pri Bogu.

Kako je potekalo zasliševanje in kako se je Grozde pri tem vedel, o tem doslej ni bilo mogoče dognati skoraj ničesar natančnejšega; tudi ne o podrobnostih „vesele igre“, na katero so mučilci povabili le svoje zanesljive somišljenike. Nihče si namreč do zdaj ni upal o tem kaj povedati; saj je bilo celo povpraševanje o tem smrtno nevarno. Tisti, ki so bili pri „igri“, so bili najbrž pod smrtno kaznijo zavezani molčati o mučenju.

Zvedeti je bilo mogoče samo nekatere splošne stvari. Neko dekle je naslednji dan po Grozdetovi smrti, torej 2. januarja, slišalo, kako je neki partizan, zatrjeval, da je bil tisti osmošolec — da je bil to prav Grozde, to med ljudmi več kot mesec dni sploh ni bilo znano — nedolžen in da niso našli pri njem prav nič sumljivega; le neko latinsko knjigo je imel pri sebi. Drugo dekle je podobno mimogrede slišalo, ko so pravili, da Grozde ni imel pi sebi ničesar „belogardističnega“; ko so hoteli od Grozdeteta doseči, da bi „priznal“, je povedal le to, da je osmošolec klasične gimnazije in kongreganist. Najbrž so od njega hoteli izvedeti, kako to, da ima pri sebi latinsko knjigo in Hejo za Kristusa ter knjižice o fatimski Mariji. Neki partizanski kolovodja je pozneje zatrjeval, da so Grozdetu ubili zato, ker je moral biti belogardistični kurir, češ da je imel pri sebi dovoljenje za potovanje v razne kraje. Res je imel dovoljenje za potovanje za Dobropolje, ker je hotel ostati pri svojem sošolcu, če ne bi bilo varno

hoditi dalje, in dovoljenje tudi za svoj domači kraj. Sklepali bi, da so hoteli z nečloveškim mučenjem od Lojzeta doseči, naj bi „priznal“, da je kurir, česar pa seveda po svoji vesti ni mogel „priznati“, ker ni bil.

Kdor je Lojzeta od blizu poznal, si sam lahko predstavlja, kako se je pri tem zasliševanju in mučenju vedel. Hlinjenje in laž sta mu bila vedno naravnost odvrtna. Vselej se je zvesto držal tega, kar sta mu vera in razum pokazala za edino pravilno in tega bi tudi v besedah nikdar ne zatajil. Gotovo mu je Bog v trpljenju tudi dal svojo posebno milost, da je mogel vztrajati, kakor jo daje vsem svojim mučencem. Koliko rajši in koliko več jo je moral dati Lojzetu, ki je že več mesecev pred smrtjo posebej molil za veliko milost stanovitnosti in srčnosti, če bo treba s krvjo izpričati svojo vero, in pri sv. obhajilu prisrčno pripovedoval Jezusu, da je pripravljen zanj in za njegovo kraljestvo darovati svoje življenje. Ako je Bog dopustil, da so Grozdetu, tega zvestega njegovega služabnika, zadele tako velike muke, je to storil, ker ga je imel za dovolj močnega, da jih prenese, in sicer zato, da bi ga s tem toliko više dvignil.

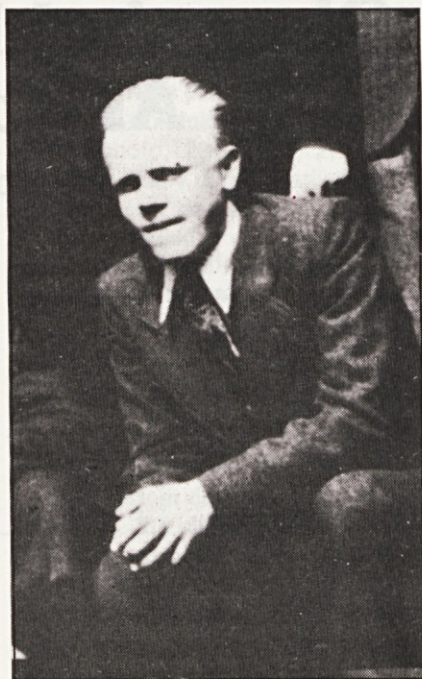
Tik pred božičem je Lojze za duhovno berivo imel poleg Hoje za Kristusa tudi list sv. Pavla. Ali ni pomenljivo, da je pri branju Svetega pisma prišel ravno do tistega mesta — tam je imel podobico —, kjer apostol narodov spodbuja Timoteja k stanovitnosti v apostolskem nauku: „Vsi, ki hočejo v Kristusu Jezusu pobožno živeti, bodo pregajani. Hudobni ljudje in sleparji pa bodo rastli v hudobiji. Jaz se že darujem in čas moj razveže je blizu. Dobri boj sem dobojeval, tek dokončal, vero ohranil. Odslej mi je pripravljena krona pravice, ki mi jo bo dal oni dan Gospod, pravičen Sodnik“ (2 Tim 3, 12-4, 8). Krono pravice je Grozde, velik častilec evharističnega Jezusovega Srca, prejel prav na prvi petek — pač ne po naključju.

Pet mesecev prej si je bil pri duhovnih vajah zapisal kot svoj zadnji sklep: „Vsak dan vsaj ena žrtvica za uspeh v

pridobivanju za Kristusa. Zvečer si izprašam vest.“

Ta večer si je vest o izpolnitvi sklepa izpraševal pred vsevednim Sodnikom samim. Tokrat je mogel svojemu Kralju pokloniti silno velik dar. Večjega sploh ni mogoče dati. To je bila velika žrtev mladega življenja, ki je z vsem ognjem hrpenelo po tem, da bi razvilo svoje sile v blagor duš in jim prinašalo luči in toplino Kristusovega nauka in milosti. Kako neizmerno mora biti za to žrtev božje plačilo in venec zmage kako čudovit! Zdaj more pridobivati za Kristusa s svojo priprošnjo pri Bogu, kakor je pisal po njegovi smrti Grozdetov znanec:

„Nite več in nam je hudo, ker čutimo, da je nastala praznina tam, kjer naj bi stal Ti. Pa se nam bridkost, ki jo čutimo ob Tvoji izgubi, ob izgubi fanta, ki smo na tistem vsi priznali v srcu, da največ izmed vseh obeta, pa se nam ta bridkost nehoti preliva v veselje. Veselje nad tvojim veseljem pri Kristusu Kralju. Veselje nad tem, da boš prosil za nas, posebno za tiste, ki smo živeli blizu Tebe. Da boš prosil zlasti za uspeh Katoliške akcije pri pridobivanju za Tvojega in našega Kralja. Da boš prosil tudi za tiste, ki so Te, zaslepljeni, mučili, in za vse, ki so s svojo slepoto pripomogli, da zločinske roke skrunijo zemljo z nedolžno prelito krvjo. Stori, kar si se učil pri Kempčanu: Zaradi Jezusa in v Njem naj Ti bodo dragi prijatelji in neprijatelji in za vse ga prosi, da bi ga vsi spoznali in ljubili.“ ●

Ob prvi obletnici smrti dr. Alojzija Starca

JURE VOMBERGAR

Zbrali smo se ob prvi obletnici smrti bivšega delegata slovenskih dušnih pastirjev, prelata dr. Alojzija Starca, da počastimo spomin duhovnika, ki se je več kot 40 let ves posvetil naši skupnosti v Argentini, živel zanjo in se zanjo izgaral.

O njegovih življenjskih podatkih ne bom govoril; o teh moremo brati v lanski junijski številki DŽ, prav tako ne o podrobnostih njegovega dušnopastirskega delovanja. Rad bi povedal, kako sem ga sam videl.

Moje in splošno mnenje med rojaki je, da je bil pokojni gospod doktor (kakor smo ga imenovali) izredno požrtvovalen duhovnik, vesten (morda kdaj preveč tenkovesten), vztrajen

in neutruden garač, naš zdomski „arški župnik“ Janez Vianney. Tisti, ki nam po naravi ali vzgoji oz. nezadostnim osebnim prizadevanjem teh vrlin primanjkuje, te še posebej občudujemo.

Bil je iskreno pobožen. Kdor je prišel v Slovensko hišo v popoldanskih urah, ko ni bilo žive duše, ga je mogel videti v cerkvi Marije Pomagaj samega v molitvi. Način maševanja, opravljanja obredov, čiščenja Najsvetejšega je bil meni zgled resnobe in prave pobožnosti. Drugi so mi pravili o njegovem zavzetem obiskovanju bolnikov in pripravah umirajočih na zadnjo uro ob vsakem času in kjerkoli.

Čeprav je bil doktor teologije, se ni spuščal v teološke spekulacije in relek-

ture, ni bil prijatelj alternativnih oblik obredov, molitev, petja in glasbe, ni bil briljanten govornik in pridigar, a kar je rekel, je držalo, bilo je sigurno učenje Cerkve.

Ni imel voditeljske karizme, a tudi mladino je zmožeg pritegniti, vsaj tiste, ki so priznali in spoštovali njegovo požrtvovalnost in gorečnost.

Ni bil večč psiholoških prijemov, a bil je dušnopastirsko moder in optimist tudi in prav takrat, ko so (smo) drugi metali puške v koruzo; ni poznal malodušja in zagrenjenosti.

Bil je vever in prijazen do vseh, tudi do tistih, ki so gledali le napake in pomanjkljivosti.

Če je kdaj nastopil ostro in prizadeto (spomnimo se, recimo, pred 30. leti na nekem plesu na Pristavi ali malo pred smrtjo, ob objestnosti srednješolcev), ni bilo to, ker bi hotel izsiliti „svoj prav“, ampak v boleči skrbi in odgovornosti za zveličanje duš.

Ob zavedanju odgovornosti do zaupanih mu nepremičnin smoga mogli videti, kako je opravljal dela, ki mu jih

Sobota, 22. aprila 1995. Somaševanje in komemoracija za raj. delegata dr. Alojzija Starca. (Foto: Marko Vombergar).

ni bilo treba: denimo, v Slovenski hiši v poznih nočnih urah ugašati luči in zaklepali vrata, pometati dvorišče, itd.

Voljno je prenašal krivico in težo zdomstva. Vem, da si je želel vrniti se v domovino, a prevladal je čut odgovornosti do svojih rojakov v Argentini.

Priznanja ni iskal. Ko ga je dobil, imenovanje za prelata namreč, se v svoji skromnosti ni ponašal z njim. Ne spomnim se, da bi ga kdaj videl s skratnim pasom, katerega bi sicer lahko nosil za vse večje praznike.

Dobro seme je sejal, v pričakovanju, da bo Bog rast dajal, za sadove pa itak ve le On, ki vidi v duše vseh.

Po vsem tem ni prav, da se dr. Starca po smrti tako malokdaj spomnimo, kot se tudi ne pokojnega msgr. Oreharja. Se bojimo očitka klerikalizma, ali kaj? Brez njiju ne bi bilo slovenske skupnosti, kakršna je oz. je bila. Tisti, ki v Sloveniji pišejo o nas, ju večinoma prezrejo. Veliko se govori o literatih in umetnikih, o dušnih pastirjih pa le na splošno in mimogrede. To je krivica in nehvaležnost.

Ko je že govora o krivicah, ne morem mimo tiste, ki jo je dr. Starca storila ljubljanska TV malo pred smrtjo. Ob priliki naše spominske junijske

proslave je imel dr. Starca pri maši pridigo, v kateri je govoril o vrednotah, za katere so se borili domobranci, kar je posnela TV. Ko so potem sestavili nadaljevanko o življenju Slovencev v Argentini, so kot v posmeh njegovim besedam pokazali nacistično zastavo s kljukastim križem.

Zame je bila to boleča klofuta, čeprav ni bila meni namenjena, kot najbrž tudi ne dr. Starcu osebno, pač pa na sploh slovenskemu protikomunističnemu odporu in politični emigraciji.

Vendar tudi mi znamo biti krivični in nehvaležni. Kakšen je naš odnos do naših dušnih pastirjev? Priznajmo, da smo do njih zelo zahtevni: radi bi, da bi bili svetniške osebnosti, bistroumni (dr. Komar bi rekel razboriti) intelektualci, karizmatični voditelji (predvsem mladine), duhoviti pridigarji, vsem vsakokrat in vsepovsod na razpolago. Imeli smo in, hvala Bogu, zaenkrat še imamo to veliko milost, da imamo duhovnike, ki imajo teh vrlin v dobršni meri, pa smo se razvadili. A časi so se spremenili, bolje rečeno, mi smo se spremenili in ne na boljše. Imeli bomo slovenske duhovnike, če jih bomo vredni. Lahko bomo srečni, če bomo imeli dušne pastirje, ki nas bodo učili Kris-

Konmemoracija za prelata dr. Alojzija Starca, delegata slovenskega dušnega pastirstva v Argentini, ob 1. obletnici njegove smrti je bila v soboto, 22. aprila, zvečer v Slovenski hiši. V cerkvi Marije Pomagaj je mašno daritev vodil delegat Jože Škerbec, ki je v mašnem nagovoru spregovoril o duhovniški duhovnosti, ki je vir njegovega dušnopastirskega delovanja: duhovnik mora biti blizu Bogu in ljudem. Somaševali so dušni pastirji dr. Lojze Kukovica, France Bergant, Anton Bidovec in France Cukjati. Mašne dele je napovedoval inž. Janko Lavrič, berili sta brala Angelca Klanšek in lic. Milan

tusov nauk in nam delili zakramente. Vse ostalo nam je lahko navrženo, a zahtevati od njih kaj več kot to, menim, nimamo pravice. Mi, ki smo se ponašali s številnimi duhovnimi poklici, ta trenutek nimamo nobenega bogoslovca (da ne omenim ženskih poklicev!). A velja kot pribito, če ne bomo imeli dušnih pastirjev zavzetih in požrtvovalnih kot sta bila msgr. Orehar in dr. Starca, bo naša skupnost shirala, kot se je zgodilo drugim zdomskim skupnostim po svetu, ki niso imele idealnih

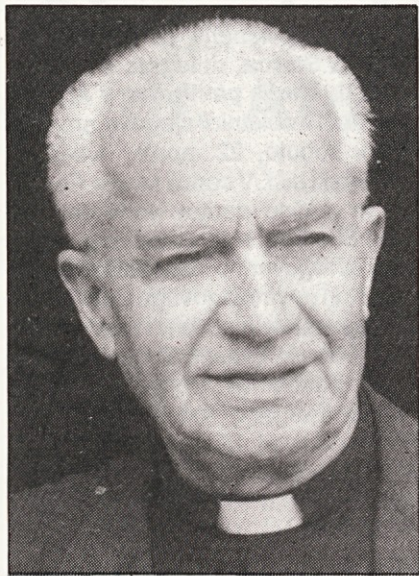
duhovnikov, ki bi svoje življenje posvetili rojakom.

Gospod doktor, Vi, ki Vam je bila naša slovenska skupnost toliko pri srcu, ki ste v njej videli močno oporo za vero in zveličanje rojakov, Vi, ki nas zdaj gledate in spremljate iz onstranstva, bodite naš priprošnjik pri Bogu, v času vse hujše preizkušnje, vsesplošnega odpada od Cerkve, v času grozljivih predvidevanj in napovedi ob izteku tisočletja, da Slovenci v Argentini ostanemo zvesti Bogu in rodu. ●

16. marca 1995 je bil krščen v Cerkvi Marije Pomagaj v Buenos Airesu IVO SMRDELJ, sin Ivota in Irenke roj. Loboda.

Pogovor z Jožetom Guštinom

Kdaj in zakaj si se preselil v Argentino? Katere službe si tu opravljal? Kaj je vključevala v Buenos Airesu služba pri nadškofih-kardinalih Copellu in Caggianu? Dolga leta si bil kurat pri Federalni policiji in nazadnje vrhovni kurat. Kakšne dolžnosti in opravila si tam imel?

Že zgoraj sem omenil našo Duhovniško zvezo, ki je na bolj ali manj posrečen način želela povezovati vse slovenske duhovnike v zamejstvu. V začetku je za to skrbel dr. Truhlar, ki je bil spiritual v našem begunskem semenišču v Italiji. Ko pa je šel k jezuitom, se je pismeno obrnil name, ko

Magister, pel pa je Mladinski zbor iz San Justa pod vodstvom Andreja Selana ob orgljanju prof. Ivana Vombergarja. Ob spominski steni je bil povečani portret (foto Kristina Pavlovčič Erjavec) in ob njem slovenski šopek (Ivanka Krušič).

Po maši so osvetlili pokojnikovo osebnost in delo arh. Jure Vombergar, v imenu mladine Ivana Tekavec in v imenu sanjuške skupnosti Jože Miklič, mladinski zbor pa je zapel dve žalostinki in dve Marijini pesmi. Z množično udeležbo pri spominski proslavi so rojaki, ki so napolnili cerkev in velik del dvorišča, izrazili pokojnemu delegatu priznanje in hvaležnost. Na samo obletnico, 27. aprila, je zastopstvo sanjuške ZSMŽ položilo slovenski šopek na krsto v Zupanovi grobnici, v kateri začasno počiva.

sem bil na župniji na Koroškem, s prošnjo, naj bi jaz sprejel to skrb. Ni bilo lahko. Mesečno sem moral zbrati snov za Vestnik DŽ in ga razmnoženega poslati zastopnikom po svetu. Še dobro, da mi je župnik Jože Picelj dal na razpolago svoj pisalni stroj. Isto delo sem vršil ves čas v Čilu. Škof Rožman mi je iz ZDA poslal za nov pisalni stroj. In prav to delo me je skoraj prisililo, da sem se odločil za Buenos Aires, kjer je bilo večje število naših duhovnikov in članov DŽ, da bi se za stvar zavzeli skupaj.

9. avgusta 1952 sem prispel v Buenos Aires. Pok. msgr. Anton Orehar je uredil vse potrebno za moj sprejem v buenosaireško nadškofijo. Takoj sem bil imenovan za kaplana na župniji Nuestra Señora de Luján blizu Parque Patricios. Ob teden-skih prostih dneh sem veliko spremljal g. Antona Oreharja pri obiskih naših družin, da bi jih spoznaval in se navadil na to delo. Takratnega nadškofa kardinala Copella je Orehar pogosto nagovarjal, da bi mi dovolil posvetiti se slovenskemu dušnemu pastirstvu v Argentini. Pa se to ni zgodilo, čeprav sem tudi jaz sam to zelo želel. Po enem letu me je kardinal postavil za kaplana na župnijo sv. Ignacija sredi mesta, kakih sto metrov od stolnice in nadškofijske palače na Plaza de Mayo. Po nekaj mesecih me je imenoval za svojega osebnega kaplana. Še naprej sem maševal pri sv. Ignaciju, popoldne pomagal v pisarni, stanovati pa sem moral na škofiji in mu biti na razpolago večji del dneva. Poletne mesece sem moral biti z njim v poletni rezidenci zunaj mesta. Poskrbeti je bilo treba za vse potrebno v hiši, nadzorovati osebje in spremljati kardinala pri vseh važnejših službenih opravilih. Doma sem moral predvsem sprejemati različne obiske in audience in jih najavljati svojemu šefu. S kardinalom Copellom sva se zelo dobro razumela. Njemu in meni je bilo težko ob slovesu, ko je moral proti koncu leta 1959 na službeno mesto na rimsko kurijo. Tam sem bil večkrat njegov gost in skupaj z njim v osebni audience pri papežih Janezu XXIII. in Pavlu VI.

V letu 1955 sem od blizu in na lastni koži doživiljal sovražno gonjo Peronove vlade proti Cerkvi v Argentini. Višek je bil sredi meseca junija, ko so 12. junija odpeljali v zapore skoraj vse mestne župnike in

16. junija je poulična drhal udarala sredi mesta v cerkve, župnišča in samostane, ropala in požigala. Tudi nadškofijsko palačo je ogenj popolnoma uničil, skupaj z zgodovinskimi arhivi. Tudi meni je zgorelo prav vse. Še tisto, kar sem zase dragocenega 6. maja 1945 v Ljubljani na hitrico spravil v nahrbtnik in odnesel s seboj v begunstvo, mi je bilo tisti dan v Buenos Airesu uničeno. In vsi moji zapiski, zvezki osebnega dnevnika, fotografije, dokumenti, vse iz dobe desetih let izven Slovenije. Za eno leto sem se preselil k sestram frančiškankam, Marijinim misijonarkam, nato pa v hišo za duhovnike „Casa del Clero“, kjer je prehodno uredila svoje delovne prostore škofijska kurija.

Po odhodu kardinala Copella v Rim, to je bilo v oktobru 1959, in je bil njegov naslednik nadškof iz Rosaria kardinal Caggiano, sem bil takoj imenovan za njegovega kaplana; ne več osebnega, samo za kaplana, kar me ni tako vezalo na njegovo osebo in sem bil bolj prost, da sem se mogel posvečati različnim dušnopastirskim opravilom v nadškofiji. Preselili smo se v novo stavbo na ulici Suipacha 1034, ki jo je dala tedanja vojaška oblast v nadomestilo za požgano palačo na Plaza de Mayo. Tu sem ostal do upokojitve kardinala Caggiana leta 1979.

Leta 1957 sem s privoljenjem kardinala Copella sprejel ponudeno službo kaplana pri Zvezni argentinski policiji. To sem opravljal 26 let, do upokojitve leta 1983. Zadnjih sedem let sem bil vrhovni kaplan. Z več kaplani smo v najlepši harmoniji in po dogovoru opravljali vsestransko dušnopastirsko delo: nagovori v policijskih šolah, obiski bolnikov v dveh bolnišnicah, obiski in nagovori osebju na najrazličnejših službenih mestih, obisk družin, pogrebi, maševanje in delitev zakramentov v enajstih kapelah in oratorijih, ki jih ima policija v mestu Buenos Aires, oskrbovanje policijske župnije, ki je ena izmed 180 župnij buenosaireške nadškofije, in še in še... Najbolj smo se kaplani posvečali osebnemu dušnopastirskemu stiku z osebjem. Povsod so radi imeli kaplana blizu sebe, ker je policijska služba v marsičem zelo podobna duhovniški.

Zvezna policija skrbi za varnost v mestu Buenos Aires, v drugih večjih mestih pa

ima svoje postojanke za čuvanje državnih objektov in je v informativni službi ministra za notranje zadeve. Te postojanke sem pogostoma obiskoval in sem imel pri tem priložnost spoznavati kraje in naravne lepote te tako razsežne dežele (3.700.000 km²). Hvala Bogu za vse to!

V veliko veselje mi je bilo, ko smo leta 1972 začeli pri policiji z duhovno verskim prenoviteljskim gibanjem, ki se imenuje „Acampada de Cristiandad de la Policía Federal Argentina“. Metoda je podobna gibanju „Cursillos de Cristiandad“. Oboje je ustanovil španski vojaški škof msgr. Hervás. Tridnevno srečanje človeka popolnoma prenove in ga navduši za bodoče versko življenje. Pri tem tudi sedaj sodelujem, ko sem že v pokoju. V preteklem letu smo prišli do Acampada 100, 70 za moške in 30 za ženske osebe pri policiji. Še bolj hvala Bogu za to izkušnjo, ker sem se pri tem prepričal, kako Bog pomaga s svojo milostjo, če ljudje storimo vse, kar je po človeško mogoče.

Tesno si se povezal z apostolsko organizacijo Marijina legija. Kaj je njen namen in specifična oznaka? Pobudo za ustanovitev te organizacije si dal tudi v Sloveniji.

Pri Marijini legiji sem v Buenos Airesu začel delovati leta 1959. Od leta 1976 sem nadškofijski duhovni vodja. Osebo sem prepričan, da je Legija najbolj popolna apostolska organizacija za katoliške laike. Ustanovil jo je Irec Frank Duffleta 1921. Hitro se je širila po vseh petih kontinentih in deluje danes skoraj v vseh škofijah po svetu. Njen namen je osebno posvečenje članov in vsaj dveurno tedensko aktivno apostolsko delo. Njena specifična oznaka so tedenski sestanki, apostolsko delo vršijo člani po dva in dva in morajo iskati možnost za apostolski stik z vsemi ljudmi, brez izjeme. Ima aktivne in pomožne člane. Aktivni član mora biti praktičen katoličan in naj bi se trudil za

posebno pobožnost do Marije. Naj navedem pohvalne izjave cerkvenih osebnosti: Pij XI.: „Še prav poseben blagoslov za to lepo in sveto ustanovo: Marijina legija.“ Pij XII.: „Zahvalim se Marijini legiji za tako veliko pomoč Cerkvi.“ Pavel VI.: „Čudovito učinkovito sredstvo pri gradnji in širjenju božjega kraljestva.“ Janez Pavel II.: „Brez dvoma je to močan in vzvišen ideal, h kateremu kliče danes Cerkev vse katoliške laike.“ Kardinal Riberi: „Marijina legija je čudež današnjega časa.“ Kardinal Siri: „Marijina legija ima poslanstvo, da pomaga izpolniti apostolskega duha Katoliške akcije... Morem računati z Marijino legijo, da pride do ljudi, do katerih do sedaj nihče ni mogel.“ Škof Rožman: „Zelo sem vesel, ker ste začeli z Marijino legijo, ki najbolj nadomesti Katoliško akcijo, ki smo jo imeli v domovini“ (našim naseljencem v Clevelandu). Nadškof Šuštar: „Rad sem pripravljen vse storiti, da bi tudi pri nas mogli ustanoviti Marijino legijo“ (meni v pismu 8. 2. 1991).

Moram pojasniti, da nisem jaz dal pobude za ustanovitev Legije v Sloveniji. Ko sem zvedel, da jo ljubljanski nadškof zelo želi, sem se mu ponudil za pomoč. 23. avgusta 1994 je bil v ljubljanski nadškofiji ustanovljen prvi višji svet Legije, ki se imenuje „kurija“. Začetki niso bili lahki in še vedno se tam Legija počasi utrjuje in širi.

Slovenija je bila edina katoliška dežela v Evropi, ki je še ni imela, Tudi dežele, ki so se osvobodile komunizma, so jo v tem prehiteli. Salezijanec Ivan Zupan, ki ga je nadškof imenoval za duhovnega vodja „Kurije Marije Pomagaj“, je navdušeno izjavil: „To je, kar Slovenija danes najbolj potrebuje.“

Deloval si tudi v zavodu za padla dekleta? Kakšno nalogo si imel med njimi in kaj dosegel?

Vsa leta svoje dušnopastirske službe pri Argentinski zvezni policiji (1957-1982) sem bil tudi kaplan v Instituto San Miguel, ki pripada policiji in ji služi za pripor (za 21 dni) odraslih žensk, ki zagrešijo javno na ulici kaj proti policijskim odredbam glede prostitucije, škandala, pijanosti... Po odsluženih 21. dnevih gredo zopet na svobodo. Večina teh žensk preživi veji del svojega življenja v policijskem priporu. Začel sem se zanje resno zanimati. O vsem bi mogel napisati debelo knjigo. Najprej sem se pri duhovniku-moralistu posvetoval, kako naj s temi „duhovnimi hčera“ ravnam pri spovedi. Dal mi je res zelo modro navodilo in sem se vedno ravnal po njem.

Prišel sem do zaključka, da je treba tem ženskam, zlasti začetnicam, na neki konkreten način pomagati, v kolikor je to možno in v kolikor one same to sprejmejo. Vodstvo policije in vodstvo v Inštitutu sa-

12. aprila je bila krščena v cerkvi Marije Pomagaj GABRIJELA CECILIJA OBLAK, hči lic. Jožeta in lic. Helena roj. Loboda.

mem je mojo zamisel razumelo in me pri vsem podpiralo. Leta 1962 smo z družbo osebnih prijateljev, zlasti članov Marijine legije, ustanovili društvo z imenom „Amigos de la Obra del Buen Pastor“, katerega namen je „tem žrtvam pokvarjene človeške družbe“ pomagati duhovno in telesno, ko so v priporu v Inštitutu in ko si na svobodi večkrat upravičeno na tak neprimeren način služijo potrebno za življenje, ker jih človek samo izrablja za svoje naslajanje in jim družba prav nič ne pomaga pri iskanju možnosti za žensko dostojen način življenja. Ustanova ima cerkveno in policijsko legalno priznanje. Je na seznamu katoliških organizacij v nadškofiji Buenos Aires. Še vedno sem duhovni vodja te organizacije. Porabiti bi moral več strani tega poročila, če bi hotel naštet vse, kar smo mogli dobrega storiti tem našim „varovankam“.

Ves čas si bil povezan tudi s slovenskim dušnim pastirstvom. Bil si predvsem dušni pastir skupnosti v Berazateguiju in povezan z Rožmanovim domom. Kaj bi dejal o tem?

Za duhovniški poklic sem se odločil, da

bi pastiroval v Sloveniji. Nekaj tednov pred posvečenjem pa sem moral zapustiti svojo domovino, da sem si rešil življenje. Sem pa vedno iskal možnosti, da bi tudi v tujini bil blizu svojim rojakom. Zato sem bil tako srečen prva tri leta na slovenski župniji na Koroškem. S to željo je bila tudi preselitev iz Čila v Buenos Aires, kjer sem bil vsa leta v stiku predvsem z našimi duhovniki. Mislim, da nisem neupravičeno manjkal na nobenem mesečnem duhovniškem sestanku in prva leta na še posebnih sestankih članov Duhovniške zaveze.

V Berazateguiju sem začel leta 1963. Moj prednik je bil Stanko Škrbe, ki je želel tisto leto iti za tri mesece v Evropo in naj bi ga za tisti čas nadomestoval. Stanko se ni več vrnil in moram biti še naprej njegov namestnik v Berazateguiju. Gotovo je bil po svoji smrti nekaj več dni v vica, ker me je takrat tako „ogoljufal“.

Sodeloval sem pri začetkih Rožmanovega doma, te tako zaslužne ustanove za naše samske in ostarele ljudi. Še vedno grem rad tja, kadar me prosijo za mašo in povabijo na druga srečanja. Ko bi imeli v

slovenski skupnosti kako skupino Marijine legije, bi bil prav Rožmanov dom idealna priložnost za njeno tedensko apostolsko delo.

Ko je Vule Rupnik začel z društvom Protikomunističnih borcev, me je prosil, da bi sprejel mesto kurata. Rad sem se temu odzval. Predvsem sem jih bodril, da bi ostali edini, da ne bi prišlo do delitve (Vestnik in Tabor), in tudi pozneje, da bi bili v prijateljskih medsebojnih odnosih.

K tvojemu vprašanju bi pri tej točki dodal še tole: Vsa ta leta sem v naši slovenski skupnosti v Argentini občudoval mnoge res idealne ljudi, vedno je bilo veliko duha požrtvovalnosti in pripravljenosti za prizadevanje za njeno versko, kulturno in narodno ohranitev. Ni pa vse to moglo vedno priti do pravega zunanjšega izraza in roditi več sadov, ker

je bilo premalo medsebojnega razumevanja in ljubezni, zaupanja in strpnosti. Vse preveč smo videli „sovražnike“ znotraj in nismo bili dovolj čuječi na nevarnost, ki nam je grozila od zunaj in nas načrtno oslabilila od strani pravih sovražnikov, ki so vedno v službi prefriganega hudiča. Tudi danes: Kaj vse več bi mogla naša emigracija, zlasti politična, v Argentini in povezana z vsemi na drugih kontinentih, storiti za rast in za vsestransko obogateno same sebe in biti res koristna prav usmerjenim ljudem v mladi slovenski državi! Na mnoge načine bi lahko „Velika Slovenija“ v svetu še bolj pomagala „Mali Sloveniji“ pod Triglavom, ki jo imamo vsi radi. Hodimo občudovat njene izredne naravne lepote, premalo pa nas skrbi njena avtentična duša iz preteklosti, ki je mnogim sodobnim ideologijam napóti in bi jo radi zadušili.

Mislim tudi, da je prav, da je pobuda za povezanost vseh vernih rojakov po svetu že dobila svojo konkretno obliko prav v Ljubljani. Danes je to možno in nujno potrebno, da bi le ne ostajalo vse preveč samo v zamisli. Potrebe časa nas že zdavnaj prehiteta.

Bil si tudi v skupini pobudnikov in ustanoviteljev glasila duhovnikov zunaj Slovenije „Omnes unum“, ki so jo čez leta prenesli v Evropo in katere naslednica izhaja sedaj v Sloveniji z naslovom „Božje okolje“.

Prva številka „Omnes unum“, glasilo slovenskih duhovnikov v zamejstvu, je izšla na svečnico (2. februarja) leta 1954. Pobuda za to se je rodila eno leto prej na enem izmed sestankov Duhovniške zveze in je bila soglasno sprejeta tudi na mesečnem sestanku vseh duhovnikov. Meni so naročili, naj poskrbim za vse potrebno. Izdajatelj naj bi bila Unio Apostólica (Gregor Mali). Naša Duhovniška zveza je bila slovenska veja svetovne Unio Apostólica, katere moderator je živel v Parizu in smo bili z njim povezani. V Parizu sem ga nekajkrat osebno obiskal. Uredništvo je prevzel dr. Ignacij Lenček, upravo Stanko Škrbe. Uvodno besedo v prvi številki „Vsem slovenskim duhovnikom“ smo podpisali dr. Ignacij Lenček, dr. Mirko Gogala in Jože Guštin. Prvi uvodni članek je napisal škof dr. Gregorij Rožman (ZDA): O Gospodovem veselju, na drugem mestu pa je bil objavljen članek dr. Alojzija Šuštarja (Švica): Marija in duhovnik. Ta razprava se je nadaljevala v več številkah prvega letnika.

V začetku priprav sem se obrnil pismeno za posvet do vseh vplivnejših duhovnikov v zamejstvu. Odgovori so bili zelo pozitivni in navduševalni. Vsi so izrazili

1. oktobra 1994 sta se poročila c cerkvi Nuestra Señora de Lourdes v San Justo ANDREJA VERBIC in PAVEL MALOVRH. Čestitamo!

Iz naše kronike

Postni koncert je bil v cerkvi Marije Pomagaj v soboto 1. aprila: solisti Cvetka Kopač, Ani Rode, Matija, Matej in Luka De-

bevec so ob orgelski spremljavi Ivana Vombergarja peli odlomke religioznih del Berana, G. Faureja, J. B. Müllerja, A. Stradelle, Mozarta, Lloyda Webra, Puccini-ja in V. Vodopivca.

Na duhovniškem sestanku je 29. marca dr. Alojzij Kukovica

govoril o satanizmu v današnjem času.

Društvo Slovenska vas je imelo 16. redni občni zbor v nedeljo 2. aprila; ima 226 članov.

Duhovno obnovo za veliko noč je vodil v Berazateguiju Jože Guštin, v Carapachayu France

Šenk, v San Justu in San Martinu France Cukjati, v Slomškovem domu dr. Alojzij Kukovica, v Slovenski vasi pa Franci Pavlič.

Mladinski križev pot je pripravila mladina v Slomškovem domu, v Našem domu v San Justu in v Slovenskem domu v San

potrebo po naši medsebojni povezanosti zunaj domovine.

Za dr. Lenčkom je leta 1955 sprejel uredništvo dr. Ivan Ahčin, ki pa je leta 1960 hudo zbolel in je zato naprej vodil uredniške posle dr. Filip Žakelj. Da bi pa glasilo bolj približalo zamejskim duhovnikom v Evropi in da bi bilo tudi že več možnosti za stik s sobraty v Sloveniji, je leta 1967 revija začela izhajati v Evropi. Skrb zanjo je sprejel msgr. Ignacij Kunstelj (London), delegat slovenskih izseljenških duhovnikov v Evropi. Upravo in tisk je prevzela Družba sv. Mohorja v Celovcu, za kar je bil odgovoren dr. Janez Polanc. Leta 1977 je revija nehala izhajati.

Ne bi rekel, da je duhovniška revija za duhovnike „Božje okolje“ v Ljubljani naslednica „Omnes unum“. So pač tudi duhovniki v domovini čutili potrebo po svojem glasilu. Zanimivo je tudi, da je leta 1970 Jože Kvas, sedanji pomožni škof v Ljubljani, začel izdajati za Unio Apostolica duhovnikov v Sloveniji glasilo z enakim naslovom „Omnes unum“. Takrat mi je poslal nekaj števil, ne da bi kaj omenil „Omnes unum“ v zamejstvu.

Ko sem pred izidom „Omnes unum“, skoraj vse leto 1953, zbiral naslove slovenskih duhovnikov po svetu in v zamejstvu (Primorska in Koroška), da smo potem revijo vsem pošiljali, sem prišel do številke 719. Vsi ti naslovi so bili objavljeni na zadnjih straneh števil letnikov 1954 in 1955. Res zelo visoka številka. Danes nas je že gotovo manj in kako potrebno in hvale vredno bi bilo, da bi danes in vedno v bodoče revija „Božje okolje“ v Ljubljani povezovala vse slovenske duhovnike. Slovenski duhovniki v tujini smo tudi del našega naroda. Kako potrebna bi bila tudi nam duhovnikom po svetu bratska povezanost z duhovniki v domovini, od katere smo bili v veliki večini pred petdesetimi leti zaradi takratnih razmer prisilno odtrgani. Premalo se med seboj poznamo in premalo drug drugega razumemo. Prav po duhovnikih naj bi bili naši rojaki doma in po svetu povezani. Kako lepo zveni ime Svetovni slovenski kongres! Ali ne bi bilo potrebno, da bi imeli tudi Svetovno slovensko duhovniško zvezo?

Jože, če bi se še enkrat moral odločati

za poklic, ali bi se znova odločil za duhovnika?

Brez vsega pomisleka bi se znova odločil za duhovniški poklic. Pri teh letih vidim še bolj jasno lepoto in vzvišenost tega poklica in njegovo odgovornost pred Bogom in ljudmi. Francoski katoliški pisatelj je zapisal: „Samo duhovnik more reševati ljudstvo. Narod je in bo to, kar so njegovi duhovniki. Duhovnikov vpliv na ljudi je tako velik, da jim je lahko v vsestransko blagostanje ali v nesrečo.“

Če smo duhovniki res zvesti svojemu poklicu zlasti v tem, česar nas uči liturgija velikega tedna, se moremo vedno čutiti notranje mirni in srečni, čeprav po človeško zlasti danes ni lahek ta poklic. Pa tudi po človeško imamo lahko nenehno notranje veselje in zadoščenje, ker nas imajo naši verniki resnično radi, če smo do njih očetovsko dobri. Že to, ko nas v špansko govorečih deželah ljudje kličejo z imenom oče, „padre“, mi neprestano zbuja vest, kaj moramo biti duhovniki ljudem.

Ko bi mogel znova začeti, bi se vesetranko bolj usposabljal in bogatil, da bi mogel čim več dajati ljudem, ki so lačni in žejni tega, kar jim more dati samo Cerkev, čeprav se tega tudi sami niti ne zavedajo in so morda tudi po naši krivdi nam in Cerkvi nasprotni. Od vseh Jezusovih prilik v evangeliju me najbolj v živo zadene tista o „Dobrem pastirju“. Tudi naši katoliški laiki se premalo zavedajo svojega poslanstva zaradi splošnega duhovništva, ki so ga prejeli pri krstu.

Ker ni mogoče znova začeti, za kar sem se odločil v jeseni leta 1939, naj bi mi v teh zadnjih dneh, morda še letih, mojega življenja vse služilo za očiščevanje vseh nepopolnosti in za pokoro za vse nezvestobe Bogu, Cerkvi in svojemu duhovniškemu poslanstvu v svetu. Pri vsem se zatekam za pomoč k Mariji. Vsak dan se z otroško iskrenostjo obračam nanjo z molitvijo: O Gospa moja, o Mati moja...

Kaj bi ob svojem duhovniškem zlatem jubileju dejal rojakom v Argentini in drugod?

Kdor bo te moje odgovore na tvoja vprašanja bral iskreno in brez predsodkov, bo razumel, kaj sem hotel povedati svojim

rojakom doma in po svetu. Naj dodam samo tole:

Pred kratkin sem bral v dnevniku „La Nación“ v Buenos Airesu članek o študiju današnjega človeka. Med drugimi zelo zaskrbljenimi ugotovitvami zatrjuje: Današnji človek povprečno izrabi samo osem odstotkov darov in dobrin, ki mu jih Bog da v oskrbo in uporabo. Vse drugo gre neuporabljeno z njim v grob.

Pa še to: V svojih predavanjih in nagovorih in pridigah v Buenos Airesu pogosto citiram besede našega pesnika Simona Gregorčiča:

Ni praznik, predragi mi, naše življenje, življenje je naj bode ti delovni dan!...

Dolžan ni samó, kar veleva mu stan, kar more, to mož je storiti dolžan!

Pri vseh naših prizadevanjih je najbolj potrebno, da dosledno zvesto izpolnjujemo Jezusovo naročilo: „Iščite najprej božje kraljestvo in njegove pravice in vse drugo potrebno vam bo navrženo“ (Mt 7, 33).

Dr. Jošt Martelanc - umrl

22. junija je umrl duhovnik Jošt Martelanc. Rojen je bil 2. julija 1932 v Ljubljani. Maja 1945 se je njegova družina pred partizani umaknila v Trst. Tam so slovenski komunisti ugrabili in nato v Sloveniji ubili očeta in mater. V Trstu so ostali 4 mladoletni otroci. Brata Marko in Jošt sta se 1948 izselila v Argentino, sestra malo kasneje pa v Severno Ameriko. Jošt je takoj vstopil v slovensko begunsko semenišče v San Luisu in se z njim kasneje preselil v Adrogué. V duhovnika je bil posvečen 31. 7. 1995, doktorat iz pastoralne teologije pa je naredil 1975 v Rimu.

Služboval je v sanjuški stolnici, od 1958 do 1967 na slovenski župniji sv. Vida v Clevelandu (ZDA), od 1969 do 1976 je bil podravnatelj Slovenika v Rimu, bil od 1975-1979 sodelovalec pri slovenskih oddajah vatikanskega radia, po vrnitvi v Slovenijo pa župnik v Šmartnem pod Šmarno goro (1979), pri sv. Petru v Ljubljani (1981-1989) in od 1989 na Bledu. Obenem pa je opravljal še dodatne službe (vicepostulator za Baragovo beatifikacijo in druge).

UVOŽENO iz Slovenije

- Kadar se naši bojujejo z našimi, navadno zmagajo njihovi.
- Edina rešitev je: deratizacija Slovenije.
- Da ne bo pomote, mene niso preganjali srbski boljševiki, ampak slovenski.
- Živimo v takih časih, da bi morali Belcebuba obvarovati pred mladino in ne obratno.
- Spopad med Stalinom in Titom je bil pravzaprav spor med očetom in sinom
- Kaj je sporočil Karl Marx z onega sveta: „Oprostite, zmotil sem se.“
- Današnja kriza je seštevek štirideset let uspehov.
- Na prvih svobodnih volitvah smo lahko izbirali med komunisti in bivšimi komunisti.
- Volite najslabšega, da pozneje ne boste razočarani.
- Nezmožni so zmožni vsega.
- Po večerajšnji dogmi me še danes boli glava.
- Napravite mi to deželo spet evropsko!
- Iz srčne rane tečejo samo solze.

malo za šalo

Vrata - Žena možu: „Glej, Nace, tisti gospod tam je lastnoročno ženi odprl vrata avtomobila.“

On: „Potem pa mora biti nov avtomobil ali pa je žena nova.“

Med politiki - Prvi: „Med debato sem bil malce raztresen. Kaj si povedal glede novega zakona o pokojnih?“

Drugi: „Nič posebnega.“
Prvi: „To vem, ampak zanima me, kako si to formuliral.“

Vlakec - Gospa stopi v trgovino z igračami. „Rada bi kupila električni vlakec,“ pravi.

„Koliko let imajo otroci?“ vpraša prodajalka.

„Osem, deset in dvainštirideset...“

Vpliv - Damijan je prinesel domov slabo spričevalo. Oče mu naredi pridigo, kot se spodobi.

Ko konča, Damijan zamisljeno vpraša: „Ata, kaj se ti zdi, kaj je vzrok, da sem tak — dednost ali vpliv okolja?“

Zahvala - Monika dobi od tete dvajset pesov. Denar sprejme brez besed.

„Monika, kako se reče?“ jo opozori mama. „Kako rečem jaz, kadar mi oče dá denar?“

Monika: „Ali je to vse?“

Martinu.

Na roditeljskem sestanku Balantičeve šole je v nedeljo 2. aprila govorila dr. Katica Cukjati o slovenskem pogovornem jeziku v naših družinah.

Živi križev pot je uprizorilo Slovensko gledališče Buenos Aires na povabilo občine, župnije in škofije San Isidro na trgu Mitre pred stolnico v San isidru na veliki petek zvečer; v režiji Lojzeta Rezlja je nastopilo nad 100 igral-

cev; obleke je posodil Teatro Colón; gledalcev je bilo okrog 3.000.

Lepota in odrešitev je bil naslov predavanja prof. Veselke Šorli Puc na 1. kulturnem večeru SKA 8. aprila v Slovenski hiši.

43. misijonska tombola je bila v Slovenski vasi v nedeljo 23. aprila: ob 12.30 je bila sveta maša, po maši kosilo in razne igre in od 15. do 18. ure tombola.

Kreditna zadruška Sloga je na letnem občnem zboru 18. mar-

ca v Slomškovem domu izvolila nov upravni odbor, ki ga sestavljajo: predsednik Anton Podržaj, podpredsednik Janez Jenko, tajnik lic. Marjan Schiffrer, namestnik tajnika Janez Teraš, blagajnik Mavricij Kočar, namestnik blagajnika Janez Čeč, svetovalci Avgustin Jeločnik, Milan Keržič, inž. Janez Krajnc, Marjan Kopač in Božidar Fink, namestnika svetovalcev Ivan Makovec in Marjan Oberžan, nadzornik dr. Anton

Šimenc, namestnik nadzornika Franc Tomazin, upravnik Marjan Loboda.

Na 21. knjižnem velesojmu (Feria del Libro) v Buenos Airesu, ki ga je v treh tednih obiskalo 900 tisoč ljudi, sta pripravila razstavno vitrino s slovenskimi knjigami iz Argentine in Slovenije ter slovenskimi narodnimi motivi v imenu društva Zedinjena Slovenija arh. Ivan Kogovšek in prof. Jana Dobovšek.

KJE JE KAJ

Zmagovanje premaganih -

Božidar Fink 129

Izjava Slovenske škofovske

konference ob 50-letnici konca

druge svetovne vojne 130

Maj 1945 - Aleš Gošar 132

„Schindlerjeva lista“ in cerkveni

dokument - Marko Kremžar 132

Sijaj odsotnega -

Justin Stanovnik 133

Preštrevamo kosti - Aleš Gošar ... 134

Kako je mogoče? -

Marko Kremžar 135

Ob slovenskem narodnem

prazniku - Andrej Fink 137

Stalinistična revolucija na

Slovenskem (2) - Stane Kos 139

Utrinajoče se zvezde -

Karel Mauser 141

Spomin na očeta - Mirijam Rant : 143

Iz vere skušamo doumeti - Škof

dr. Gregorij Rožman 145

Zgodba Milana Zajca, rešenca iz

jame v Kočevskem Rogu 145

Drevo in brezno - Alojz Rebula ... 149

Misli k bogoslužnim berilom 150

Msgr. Alojzij Turk, upokojeni

beograjski škof 152

Slovenski mučenec Lojze Grozde

- Anton Strle

Ob prvi obletnici smrti dr. Alojzija

Starca - Jure Vombergar 154

Pogovor z Jožetom Guštinom -

Jože Škerbec

Dr. Jošt Martelanc - umrl 159

Iz naše kronike 159

DUHOVNO ŽIVLJENJE

SLOVENSKA VERSKA REVIIJA

Izdaja ga Slovensko dušno pastirstvo.

Urednik: Jože Škerbec - Ramón L. Falcón 4158 - (1407) Buenos Aires, Argentina - Registro de la Propiedad Intelectual N° 90.877
Stavljenje in oblikovanje: MALIVILKO - Telefax: (54-1) 362-7215
Tiska: Talleres Graficos VILKO S.R.L., - Estados Unidos 425 (1101) Buenos Aires, Argentina

POVERJENIKI

ARGENTINA: Dušnopastirska pisarna, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires. ZDA: Slovenska pisarna, Baragov dom, 6304 St. Clair Ave., Cleveland 3, Ohio 44103, USA. KANADA: Rado Krevs, 75 Trowell Ave. Toronto M6M - 1L5 Canada. ITALIJA: TRST: Marijina družba, Via Risorta 3, Trieste, Italia. GORICA, Riva Piazzu-ta 18, 34170 Gorizia, Italia. AVSTRIJA: Naročnino pošiljajte Mohorjevi družbi v Celovec.

NAROČNINA

Naročnina v Argentini za leto 1995: \$ 55.- in izdatki za pošto; drugod US\$ 55.- Denarna nakazila na bančni (ne osební) ček na ime: José Škerbec, Ramón L. Falcón 4158 - (1407) Buenos Aires, Argentina.

Z LETOŠNJEGA ROMANJA V LUJAN. POPOLDANSKA POBOŽNOST: PETE LITANIJE MATERE BOŽJE.

ŽIVI KRIŽEV POT NA VELIKI PETEK ZVEČER na trgu Mitre pred stolnico v San Isidru.
Uprizorilo ga je Slovensko gledališče Buenos Aires v režiji Lojzeta Rezlja, nastopalo pa je nad 100 igralcev.

La Vida Espiritual

Revista mensual religiosa. Editor: Misión Católica Eslovena. Director: José Skerbec
Ramón L. Falcón 4158 - (1407) Buenos Aires - Argentina - Registro Nacional de la Propiedad Intelectual Nº 90-877
Composición y Armado: MALVILKO - Impresión: Talleres Gráficos VILKO S.R.L. - Estados Unidos 425 - (1101) Buenos Aires - Argentina